

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Gymnázium v Roudnici nad Labem v období protektorátu Čechy a Morava
The high school in Roudnice nad Labem during the Protectorate Bohemia and
Moravia

Magdalena Hájková

Vedoucí práce: PhDr. Kristýna Bernardová
Studijní program: Dějepis se zaměřením na vzdělávání
Studijní obor: Dějepis se zaměřením na vzdělávání se sdruženým studiem Český
jazyk se zaměřením na vzdělávání

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Gymnázium v Roudnici nad Labem v období protektorátu Čechy a Morava* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Roudnici nad Labem dne 8. 7. 2024

Ráda bych touto cestou velice poděkovala své vedoucí práce PhDr. Kristýně Bernardové za její neocenitelnou pomoc, trefné připomínky, odborné vedení a lidský přístup, který mi umožnil se na cokoliv bez obav zeptat. Můj velký dík patří také Mgr. Janě Baborákové ze Státního oblastního archivu Litoměřice se sídlem v Lovosicích za její čas a ochotu při vyhledávání a připravování archiválií. Poděkovat bych chtěla také kronikáři Roudnice nad Labem, Janu Nerudovi, za poskytnutí materiálů, fotografií a za vhled do historie města Roudnice nad Labem. V neposlední řadě veliký dík patří mé rodině a přátelům za neustálou podporu nejen u psaní této práce, ale především po celou dobu mého studia.

ABSTRAKT

Hlavním tématem této bakalářské práce je historie Gymnázia Roudnice nad Labem v období protektorátu Čechy a Morava. Práce se nejprve stručně věnuje historickému kontextu školního vzdělávacího systému v období protektorátu a jeho proměnám od vzniku druhé republiky až do konce druhé světové války. V druhé části se zaměřuje na konkrétní příklad roudnického gymnázia v tomto období, kde se struktura práce člení na období druhé republiky, rozmezí let 1939-1944 a konec války. Období let 1939-1944 je popisováno skrze tematické podkapitoly zaměřující se na sloučení gymnázia s terezínským reálným gymnáziem, obsazení ústavu institucí NPEA, proměnu budovy, její stav a vybavení v tomto období, profesorský sbor a studenty, pravidelné sběry, kulturní akce a oslavy a zdravotní stav studentů. Další podkapitoly popisují případy zatčených profesorů a studentů VI. a VII. třídy. Hlavním cílem je představit život studentů a profesorů v období protektorátu na konkrétním příkladu jedné školy. Práce čerpá z fondu roudnického gymnázia ve Státním oblastním archivu Litoměřice se sídlem v Lovosicích a z titulů odborné literatury vztahující se k tomuto tématu. Svými výsledky ukazuje, jak se změny, které zavádělo vedení protektorátního školství, projevovaly v každodenním fungování roudnického gymnázia.

KLÍČOVÁ SLOVA

protektorát, gymnázium, školství, druhá světová válka, Roudnice nad Labem

ABSTRACT

The main topic of this bachelor's thesis is the history of the Roudnice nad Labem High School during the period of the Protectorate of Bohemia and Moravia. The thesis first briefly addresses the general context of the school education system during the Protectorate period and its changes from the establishment of the Second Republic until the end of the Second World War. The second part focuses on a specific example of the Roudnice High School in this period, where the structure of the work is divided into the period of the Second Republic, the period 1939-1944 and the end of the war. The period 1939-1944 is described through thematic subsections focusing on the merger of the high school with the Terezín high school, the occupation of the institute by NPEA institutions, the transformation of the building, its condition and equipment during this period, the faculty and students, regular collections, cultural events and celebrations, and student health. Other subsections describe the cases of arrested professors and students VI. and VII. classes. The main goal is to present the life of students and professors during the period of the protectorate on the concrete example of one school. The thesis draws from the funds of the Roudnice High School school in the State Regional Archive of Litoměřice, located in Lovosice, and from the titles of professional literature related to this topic. With its results, it shows how the changes introduced by the protectorate education management manifested themselves in the daily functioning of the Roudnice high school.

KEYWORDS

Protectorate Bohemia and Moravia, high school, education, second world war, Roudnice nad Labem

Obsah

Úvod.....	7
1 Přehled pramenů a literatury.....	9
2 České školství za protektorátu	10
2.1 Situace po Mnichovské dohodě.....	10
2.2 Vznik protektorátu a proměna školství.....	10
2.3 Nástup Emanuela Moravce	15
2.4 Školství na konci války.....	17
3 Gymnázium v Roudnici nad Labem v období protektorátu	19
3.1 Události školního roku 1938/1939	19
3.2 Roky 1939-1944 na roudnickém gymnáziu.....	23
3.2.1 Vedení gymnázia	23
3.2.2 Sloučení s Reálným gymnáziem Terezín.....	23
3.2.3 Nacionálně-politický výchovný institut v Roudnici nad Labem.....	24
3.2.4 Budova a vybavení gymnázia.....	25
3.2.5 Vyučovací pomůcky	28
3.2.6 Profesorský sbor	29
3.2.7 Studenti	33
3.2.8 Sběry	38
3.2.9 Kulturní akce a oslavy.....	39
3.2.10 Zdraví.....	42
3.2.11 Zatčení roudničtí profesoři.....	43
3.2.12 Zatčení studenti VI. a VII. třídy	44
3.3 Závěr války na gymnáziu.....	46
Závěr	49

Seznam použitých informačních zdrojů.....	51
Seznam obrazových příloh.....	57
Obrazové přílohy	60

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá proměnou školství v období protektorátu Čechy a Morava na konkrétním příkladu Gymnázia v Roudnici nad Labem. Hlavním cílem je za pomoci archivních materiálů přiblížit a popsat situaci na roudnickém gymnáziu za druhé republiky, a především pak v době protektorátu, během něhož byla činnost školy v různých směrech zásadně omezována prostřednictvím vedení protektorátního školství a germanizačních tendencí. Kromě změn a zásahů, které školství v tomto období omezovaly, má práce poukázat také na každodennost studentů a profesorů, kteří se s novou situací museli naučit žít.

Vlastní text práce je členěn na dvě hlavní části. V první je stručně nastíněn vývoj školství v celém protektorátu. Zmíněny jsou zásadní změny a zásahy do vyučovacích struktur a průběhu školního roku. Tato část obsahuje i seznámení s nezbytným historickým kontextem, který je v následující části aplikován na konkrétní případ jedné školy, a to Gymnázia v Roudnici nad Labem.

Jak již bylo výše zmíněno, druhá část je již věnována událostem a stavu vyučování za protektorátu na roudnickém gymnáziu. Tato sekce je členěna na tři kapitoly, které chronologicky popisují jednotlivá období, jež se od sebe navzájem velmi odlišují. První kapitola popisuje školní rok 1938/1939, tedy z velké části období druhé republiky, kdy se Roudnice nad Labem musela potýkat se silným přílivem uprchlíků.

Druhá kapitola je tematicky členěna na jednotlivé aspekty, na které jsem se v období let 1939-1944 zaměřila. Popsány jsou změny ve vedení ústavu a dvě zásadní události, tedy sloučení terezínského gymnázia s roudnickým ústavem a komplikace, které tato situace přinesla, a postupné obsazování budovy roudnickým střediskem Nationalpolitische Erziehungsanstalten (dále jen NPEA) v závěrečných letech války. Pro kompletní obraz válečného fungování ústavu jsou kapitoly věnovány stavu budovy, jejímu vybavení a vyučovacím pomůckám. V podkapitole věnované profesorskému sboru se text zaměřuje na požadavky kladené na profesory, přizpůsobení výuky válečnému stavu, inspekce, zvláště na obávaného inspektora Gustava Wenera, přeškolovací kurzy a válečné nasazení profesorů gymnázia. V kapitole o studentech je prezentována snaha snížit počet studujících na českých středních školách na příkladu roudnického gymnázia, což se odráželo i v průběhu

přijímacích řízení a maturitních zkoušek. Dále jsou popsány obtíže, se kterými se museli žáci vypořádat, a předválečné nadace, které ještě zpočátku války finančně pomáhaly studentům. V neposlední řadě jsou představeny konkrétní příklady povinných prací, které probíhaly místo vyučování, do nichž byli studenti zapojováni. Sběru potřebných surovin je věnována zvláštní kapitola, která popisuje, jaké materiály se sbíraly a jak se průběh sběru evidoval. Zvláštní oddíl se také věnuje kulturním akcím, které byly i přes válečný stav pro studenty často organizovány. Další část se zaměřuje na zdraví studentů, například jakým způsobem se žáci zocelovali během hodin tělesné výchovy, jaké nemoci je sužovali a jak probíhala prevence. Poslední dva oddíly této druhé části popisují zatčení dvou profesorů gymnázia, Miroslava Brofta, který se již z koncentračního tábora domů nevrátil, a učitele náboženství Josefa Pikory, a rovněž velkou zatýkací akci, během které bylo odvezeno do Malé pevnosti v Terezíně 46 studentů gymnázia, z níž se 9 žáků domů již nevrátilo.

Závěrečná kapitola zaznamenává poslední válečný půlrok, tedy od ledna 1945 až do konce války. Popsáno je zabrání budovy gymnázia nejprve institutem NPEA a následně Wehrmachtem. Text se věnuje i zapojení studentů a profesorů do dění na konci války. Stručně je nastíněno poválečné dění, především tříměsíční kurz abiturientů.

Hlavní motivací pro sepsání této práce byl můj zájem o regionální historii a minulost Gymnázia v Roudnici nad Labem. Po bližším přezkoumání archivního fondu jsem zjistila, že tento ústav má bohatou a zajímavou válečnou historii, a proto jsem se nakonec rozhodla zúžit toto téma na období protektorátu, které činí ještě zajímavějším případ zatčených studentů. Navíc porozumění regionální historii a připomínání tzv. míst paměti, pomáhá poznat a pochopit kulturní dědictví a kolektivní identitu obyvatel daného regionu. Znat válečnou historii školy v naší lokalitě může rovněž posílit pocit sounáležitosti a hrdosti na studenty a profesory, kteří byli nuceni zažít všechna úskalí protektorátní doby.

1 Přehled pramenů a literatury

Hlavními informačními zdroji této práce byly prameny rozsáhlého fondu roudnického gymnázia ze Státního oblastního archivu Litoměřice se sídlem v Lovosicích. Především se jednalo o kroniku z let 1940-1947, která kromě klasického chronologického zápisu obsahovala i poválečnou reflexi fungování ústavu za protektorátu. Především kronika, která by jistě poskytla cenné informace ohledně let 1938-1939, byla v roce 1940 zapečetěna, uložena na půdě gymnázia a bohužel se nedochovala. Dalšími dokumenty, ze kterých jsem hojně čerpala, byly výroční zprávy a zápisy z pedagogických rad. Jistou výzvou u těchto dokumentů představoval německý jazyk, kterým byly některé spisy psané. Část písemností byla vyhotovena dvakrát (jednou německy a jednou česky), část jsem musela přeložit. Mezi další prameny, které fond obsahuje a jejichž obsah jsem využila, patří zápisy z inspekcí, kniha stipendistů, osobní spisy profesorů a profesorek, záznamy maturitních zkoušek, seznamy učebních pomůcek, sbírek a knih v knihovnách, almanachy a dokumenty doplňující kroniku (například nákres jednotlivých pater ústavu). Fond také obsahuje fotografie, avšak žádné z období protektorátu se zde nenachází. Značnou část fotografií mi poskytl kronikář města Roudnice nad Labem, Jan Neruda.

Hlavní oporou mezi tituly sekundární odborné literatury, které se zabývají dějinami školství za protektorátu, mi byla kniha Jiřího Doležala *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*. Dále také publikace *Československé školy v letech 2. světové války* od Františka Morkese a další odborné texty. K případu zatčených studentů a profesorů jsem čerpala z několika prací, které vyšly v Terezínských listech, od Dagmar Čermákové, Aleny Hájkové, Marka Poloncarza a Ivany Rapavé, dále také z publikace Jana Mrázka *Atentát 1942 a perzekuce roudnických studentů*. Informace ohledně poválečné nalézací komise jsem čerpala především z publikace *Mimořádný lidový soud v Liberci a Litoměřicích v letech 1945-1948* od Kateřiny Lozoviukové, Jitky Suché a Zdeňka Radvanovského.

2 České školství za protektorátu

2.1 Situace po Mnichovské dohodě

Abychom mohli komplexně hovořit o školství za protektorátu, musíme nevyhnutelně začít ve fázi předešlé, tedy v období druhé republiky, která začala 30. září 1938 podpisem Mnichovské dohody. V důsledku hromadného přesunu rodin do vnitrozemí po odtržení pohraničních oblastí muselo být ve velkém množství vnitrozemských škol přerušeno vyučování. Školní prostory byly poskytnuty nejprve československé armádě za mobilizace a po odtržení pohraničí uprchlíkům. Třídy se přesouvaly do jiných škol a často tak byly přeplněné.

Všechny české školy v pohraničí, s výjimkou obeckých škol, byly zrušeny. Školy musely přijímat mládež z okupovaného území a také zaměstnat nové učitele. Úřady se mimo jiné snažily některé české školy přesunout na zbylé česko-slovenské území. Příkladem je například přesun reálného gymnázia z Litoměřic do Terezína nebo z Prachatic do Vodňan. Na středních školách tak vzrostl počet žáků z 82 052 (školní rok 1937/1938) na 95 164 (školní rok 1938/1939). Počet nezaměstnaných pedagogů se pohyboval okolo 7 000, proto muselo přijít řešení v podobě penzionování starších ročníků. Do výslužby byli nuceni odejít učitelé a ředitelé narození v letech 1879-1881.¹

Již v období druhé republiky došlo k revizi školních učebnic. Hlavním podnětem byla změna vnitropolitických a mezinárodních poměrů republiky. Kontrolovalo se, zda učebnice neodporují duchu národní a křesťanské výchovy, zda nekritizuje vládní systém apod.²

2.2 Vznik protektorátu a proměna školství

Po 15. březnu 1939 prošlo české školství zásadními změnami. Hned 16. března 1939 nařídila protektorátní vláda v souladu s Norimberskými zákony propuštění židovských občanů ze všech veřejných a státních služeb. Museli tak odejít židovští učitelé, a naopak byli

¹ DOLEŽAL, Jiří. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*. Praha, Národní filmový archiv, 1996. s. 38-41.

² Tamtéž, s. 40.

do škol často dosazování němečtí pedagogové i ředitelé.³ Od září 1939 nesměly židovské děti navštěvovat německé školy a od září roku 1940 již ani české.⁴ Ze škol tak muselo odejít okolo 9 000 židovských žáků.⁵ Rasová teorie se začala vyučovat především v rámci biologie, ale i dalších předmětů, například zeměpisu, dějepisu, němčiny, kreslení či zpěvu.

V první polovině roku 1939 bylo uzavřeno 32 obecných a měšťanských škol, což se dotklo celkem 2 523 žáků.⁶ Tyto zabrané budovy byly následně dány k dispozici německé armádě. Uzavírána byla také některá gymnázia a střední školy. Do roku 1942 bylo zrušeno téměř 70 % českých středních škol. Hlavní příčinou byla snaha o systematické snižování vzdělanosti českého národa.⁷

Výnos ministerstva z dubna 1939 rozšířil počet penzionovaných učitelů a učitelek. Nově odcházely do výslužby i ročníky 1882-1884 u mužů a 1885-1886 u žen.⁸ Tím se mimo jiné mělo školství oprostit od vlivu demokratických myšlenek první republiky, kterými tyto ročníky byly ovlivněny. I přes to se však protektorátní vládě nepodařilo zabránit účasti učitelů v odbojových a ilegálních organizacích.⁹

V roce 1940 začala proměna struktury škol. Pětileté obecné školy byly změněny na čtyřtřídní a trojtřídní měšťanské také na čtyřtřídní, které navazovaly na čtvrtou třídu obecných škol. Měšťanské školy se navíc staly výběrovými. V roce 1941 byl určen maximální počet žáků v českých jednotřídních školách na 50. Ve vícetřídních a městských byl maximální počet 60 žáků. V německých školách k žádné takovéto úpravě nedošlo. Dále státní tajemník Úřadu říšského protektora Karl Hermann Frank přikazoval ve svém stanovisku předsedovi protektorátní vlády spojování tříd a rušení paralelek. Došlo také ke zvýšení učitelských úvazků v obecných školách. Učitelům se zvýšila hodinová dotace na 30 hodin týdně, učitelkám na 28 hodin týdně. Na měšťanských školách se jednalo o 28 hodin týdně. Pedagogové ovšem kromě učitelských povinností museli často vykonávat i další

³ MORKES, František. *Československé školy v letech 2. světové války*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2005. s. 8.

⁴ KASPEROVÁ, Dana. Vzdělávání židovských dětí v Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939-1942. In: *Pedagogika*. Praha: Karlova univerzita, Pedagogická fakulta, 2005, 2005(3). s. 222.

⁵ DOLEŽAL, J. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*, s. 44.

⁶ Tamtéž, s. 41-42.

⁷ MORKES, F. *Československé školy v letech 2. světové války*, s. 8-10.

⁸ DOLEŽAL, J. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*, s. 40.

⁹ MORKES, F. *Československé školy v letech 2. světové války*, s. 10.

služby na obecních úřadech, například v zásobovacích komisích, což byly další hodiny navíc.¹⁰ Zároveň se však zkrátila doba jedné vyučovací hodiny na dodnes používaných 45 minut.¹¹

Dne 1. července 1941 vyšel výnos, který stanovoval, že 15. října 1942 budou měšťanské školy přejmenovány na školy hlavní. Obecné měly od školního roku 1941/1942 osm tříd a první ročník hlavní školy odpovídal dřívější páté třídě obecné školy. Později došlo ještě ke zrušení paralelek ve čtvrtém ročníku. Od září 1941 až do konce okupace se počet žáků hlavních škol snížil o 122 632.¹²

Mnohem větší pozornost věnovali nacisté českým středním školám, v nichž často působily pedagogické sbory plné vysokoškolsky vzdělaných profesorů, kteří svým studentům pomáhali v ideové orientaci a podíleli se na formování jejich charakteru. K. H. Frank v roce 1940 vytkl předsedovi protektorátní vlády Aloisi Eliášovi počty středoškolských studentů a požadoval přemístění části těchto studujících na měšťanské školy a okamžité rozpuštění reálných gymnázií a učitelských ústavů, které byly přemístěny z pohraničí do vnitrozemí. Od září 1940 tak mohlo být přijato 10 093 žáků (stav z předchozího roku), počet všech prvních tříd byl stanoven na 159 a počet žáků v jedné třídě na 40, což vedlo k vyloučení 1 227 primánů. Bylo splněno i nařízení o zrušení přesunutých gymnázií a pedagogických ústavů. Gymnázia byla zrušena v Terezíně, Vodňanech, Úpici, Frenštátu pod Radhoštěm a Židlochovicích. Učitelské ústavy byly zrušeny v Lounech, Chrudimi a v Moravských Budějovicích. Situace se však stále zhoršovala. Na nařízení říšského protektora bylo nařízeno uzavření sedmi středních škol ihned a osmi dalších postupně. Následovalo nařízení o uzavření pěti českých středních škol okamžitě a 20 postupně. Na ostatních středních školách mohla být otevřena pouze jedna první třída s maximálně 40 žáky. Paralelky byly zakázány. Na konci školního roku 1941/1942 bylo nařízeno vyloučení 40 % žáků postupujících ze čtvrtého do pátého ročníku, dále 15 % z pátého do šestého a 20 % z šestého do sedmého. Následující rok byly zrušeny postupné a opravné zkoušky a pouze jednotlivcům byly schvalovány nacistickým školním

¹⁰ DOLEŽAL, J. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*, s. 51-52.

¹¹ MICHLOVÁ, Marie. *Protentokrát aneb česká každodennost 1939–1945*. Řitka: Nakladatelství ČAS, 2012. s. 57.

¹² DOLEŽAL, J. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*, s. 51.

inspektorem Gustavem Wernerem. Rok na to se vyloučení týkalo 30 % žáků a 30 % žákyň postupujících do kvinty a do posledního protektorátního školního roku nepostoupilo 25 % žáků a 25 % žákyň z kvarty.¹³

V rámci reorganizace středního školství byla v roce 1941 reálná gymnázia prohlášena za normální typ střední školy a gymnázia za zvláštní typ pouze pro chlapce. Dívky navštěvovaly buď reálná gymnázia, anebo ryze dívčí reálná gymnázia. Od školního roku 1941/1942 byla zrušena reformní reálná gymnázia a z reálek se stala reálná gymnázia. Výuka na klasických gymnáziích se lišila od reálných tím, že se na klasických gymnáziích vyučovala od primy latina a od kvarty řečtina a na reálných byla latina od tercie a v kvintě přibyl další cizí jazyk. Výuka němčiny na všech středních školách začínala od primy.¹⁴

Nově vstoupilo v platnost i rozhodnutí o schvalování výstaveb dalších českých škol říšským protektorem. Mimo to byly zakazovány i přístavby a nástavby na budovách českých ústavů a částky na opravy budov byly převedeny na německé ústavy. Stav školních budov byl v žalostném stavu již předtím, většina jich byla postavena do konce 19. století, a tato omezení situaci pouze zhoršovala.¹⁵

Rovněž začaly být kontrolovány a cenzurovány školní učebnice, revize proběhla ve všech žakovských i učitelských knihovnách. Nejprve přišel zákaz dosavadních učebnic dějepisu, zeměpisu, češtiny a němčiny. Pro jejich kontrolu byla vybrána komise ustanovená již za druhé republiky. Revizí neprošlo 11 % učebnic na obecných školách, 16 % na měšťanských a 9 % na středních. V dějepise a zeměpise byly závady shledány téměř u všech učebnic. U dosud nevyřazených učebnic musela být začerněna všechna nevyhovující slova či věty. O všech povolených, či zakázaných učebnicích byly školy informovány pomocí Věstníku Ministerstva školství a národní osvěty.¹⁶

Velká pozornost byla věnována především výuce dějepisu, kterou kontrolovali pouze školní inspektori pro výuku.¹⁷ V roce 1941 se pořádaly přeškolovací kurzy přímo pro učitele dějepisu. Z každé střední školy a pedagogického ústavu byl vyslán jeden pedagog do

¹³ Tamtéž, s. 53-55.

¹⁴ Tamtéž, s. 54.

¹⁵ Tamtéž, s. 52-53.

¹⁶ Tamtéž, s. 66-67.

¹⁷ MORKES, F. *Československé školy v letech 2. světové války*, s. 11.

Rankenheimu u Berlína, kde se kurz pořádal.¹⁸ Zde byli učitelé v podstatě pod pohružkou ztráty zaměstnání donuceni osvojit si výklad dějin v duchu říšské ideologie.¹⁹ Kurzy od roku 1942 začaly probíhat také v protektorátu, a to i pro učitele dalších předmětů.²⁰ I přes to byla výuka dějepisu v prosinci 1941 pozastavena. Současně s tím byla zrušena i výuka církevních dějin, dějin literatury a úvod do filozofie v oktávě. Důvodem byla nejistota, zda učitelé u těchto světonázorových témat opomíjejí opravdu vše, co odporuje aktuálním státoprávním poměrům.²¹ Zásahy se konaly i v dalších předmětech. Například v zeměpise se okruh témat zúžil pouze na území Velkoněmecké říše a protektorátu.²² V hodinách české literatury byla zákazná „závadná literatura“, což se týkalo například *Zapadlých vlastenců* od Karla Václava Raise, *Psohlavců* od Aloise Jiráska nebo básně *Vzhůru již hlavu národe* od Jana Nerudy. Některé knihy, které nebyly shledány závadnými, musely být upraveny. Takto například byl změněn refrén v Máchově *Máji* z „Vůdce zhynul“ na „Náš pán zhynul“.²³ Dějepis se do škol vrátil v listopadu 1942. Výuka se týkala pouze dějin Velkoněmecké říše, obecné dějiny se začaly vyučovat až od roku 1943.²⁴

Samozřejmostí bylo vyjadřování loajality k Říši. 6. dubna 1939 vydalo Ministerstvo školství a národní osvěty (dále jen MŠANO) výnos, který přikazoval zemským školním radám v Praze a Brně, aby dbaly na vyjadřování povinné úcty k vůdci, loajálnosti k Říši a úcty k německému národu. Následoval oběžník z 2. září 1939, který ukládal odstranění závadných obrazů ze škol. Za závadné byly označeny ty obrazy, které nesouzněly s novými státoprávními poměry. Portréty Edvarda Beneše musely být dokonce odevzdány okresním úřadům v rámci 48 hodin.²⁵ V září 1941 byly ze škol odstraněny obrazy nejen připomínající samostatné Československo, ale také jakékoliv osobnosti či období související s odporem českého národa vůči Němcům či německé říši. Tyto obrazy musely být zapečetěny a uloženy do doby, než by byly vydány nové pokyny. Pokud byly ve škole vystaveny obrazy s portréty významných českých osobností, musel být vystaven i odpovídající počet portrétů

¹⁸ DOLEŽAL, J. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*, s. 74.

¹⁹ Tamtéž, s. 77.

²⁰ MORKES, F. *Československé školy v letech 2. světové války*, s. 12.

²¹ DOLEŽAL, J. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*, s. 72.

²² MORKES, F. *Československé školy v letech 2. světové války*, s. 12.

²³ DOLEŽAL, J. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*, s. 67.

²⁴ Tamtéž, s. 72-73.

²⁵ DOLEŽAL, J. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*, s. 43.

německých významných osobností. Ne všechna nařízení však byla odevzdaně přijata. Například příkaz z roku 1943 stanovoval, že na čelní stěně vedle portrétů prezidenta Háchy a Adolfa Hitlera nesmí být žádná jiná výzdoba. Toto rozhodnutí vyvolalo nevoli především u katolických katechetů kvůli odstraňování křížů. Situaci řešil dokonce osobně K. H. Frank, který zdůraznil opatrnost ohledně církevních záležitostí, jelikož se obával možných nepokojů. Kříže nakonec ze tříd odstraněny nebyly.²⁶

Státní svátky 28. října a 7. března spojené s existencí Československa byly zrušeny. Jakékoliv chystané demonstrace či projevy odporu měly být ihned v zárodku tvrdě utnuty. Nově přibyl 15. březen, jakožto den, kdy vznikl protektorát Čechy a Morava, a 20. duben, den Hitlerova narození. Při prvním výročí těchto nových státních svátků v roce 1940 byli žáci předem upozorněni, aby se vyvarovali jakékoliv formy odporu. Mimo jiné museli žáci vzdávat hold nacistickým vlajkám. Dokonce poslední den školního roku 1939/1940 mělo žactvo odevzdat rodiči podepsané pokyny o tom, jak se chovat k Němcům a německým výsostným znakům a až po odevzdání smělo dostat vysvědčení. V roce 1940 bylo nařízeno používat pouze německo-české tiskopisy, nápisy, razítka. Také se zakázaly výrazy *státní* (výjimkou bylo spojení „státní prezident“) a *český*.²⁷

Školy byly využívány k podpoře válečného hospodářství například sběrem potřebných surovin. Již 23. listopadu 1939 vyšlo vládní nařízení o sběru kostí a rohoviny. Dále byl také nařízen sběr gumy, papíru a kovových předmětů, léčivých bylin nebo textilního odpadu.²⁸

2.3 Nástup Emanuela Moravce

V roce 1942 vystřídal Jana Kaprase na postu ministra školství nechvalně známý český kolaborant Emanuel Moravec.²⁹ Po jeho nástupu byly zrušeny zemské školní rady a na školy dohlíželo přímo ministerstvo. Hlasování členů komise u maturit o známce bylo nahrazeno

²⁶ Tamtéž, s. 45.

²⁷ Tamtéž, s. 44–46.

²⁸ MORKES, F. *Československé školy v letech 2. světové války*, s. 9.

²⁹ Emanuel Moravec se narodil 17. dubna 1893 v Praze. Během první světové války sloužil v rakousko-uherské armádě, avšak po zjetí ruskými silami se přidal k československým legiím. Po vzniku Československé republiky působil v československé armádě. V období protektorátu zastával od roku 1942 funkci ministra školství a lidové osvěty. Stal se také předsedou Kuratoria pro výchovu mládeže, oficiální protektorátní mládežnické organizace. Po vypuknutí pražského povstání, 5. května 1945, spáchal sebevraždu.

rozhodnutím předsedy komise nebo dohlížejícího německého inspektora.³⁰ Ostatní členové komise měli pouze poradní hlas.³¹ Změny u maturitních zkoušek nastaly již na počátku roku 1942, kdy zemský školní inspektor poslal přísně tajný dopis všem předsedům maturitních komisí s pokynem, že minimálně 20 % maturantů nesmí úspěšně vykonat maturitní zkoušku z němčiny.³²

V květnu po nástupu E. Moravce také vzniklo Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě, které se zaměřovalo na mimoškolní činnost mládeže.³³ Fungovat začalo až o rok později. Hlavní cíl, který vedl k založení této organizace, byla výchova české mládeže ve věku od 10 do 18 let v rámci nově vymezených idejí. Rozhodující slovo ve vedení měli němečtí poradci z Hitlerjugend, organizace, která byla inspirací pro vznik Kuratoria.³⁴

V roce 1942 byl změněn i systém přijímacího řízení na střední školy. Chlapci byli koncentrováni ve 125 výběrových střediscích. O přijetí rozhodovala komise na základě výsledku zkoušky z němčiny. O rok později bylo zřízeno těchto středisek pro chlapce 119 a 17 pro dívky a nově byl součástí i rasový průzkum uchazečů.³⁵

Se stále trvajícím válečným stavem se zvyšovala potřeba úsporných opatření. Dne 26. října 1942 byl ministerstvem hospodářství vyhlášen mimořádný sběr starého papíru, kterého se školy musely zúčastnit. Podobná situace nastala také 28. října 1943, kdy MŠANO rozhodlo o povolání mládeže na sběr textilií organizovaný Kuratoriem. Na konci léta 1944 byli zase povoláni studenti třetích a čtvrtých ročníků středních škol na česání chmele.³⁶

V březnu 1943 byli svoláni na protektorátní ministerstvo školství všichni ředitelé středních škol a pedagogických ústavů. Byla zdůrazněna výuka němčiny jako prvořadého předmětu a samozřejmě v souvislosti s tím i pěstování říšské myšlenky. Jejím hlavním

³⁰ Tamtéž, s. 12-13.

³¹ DOLEŽAL, J. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*, s. 56.

³² MORKES, F. *Československé školy v letech 2. světové války*, s. 12.

³³ Tamtéž, s. 14.

³⁴ ŠUSTROVÁ, Radka. Děti a válka: České a německé děti v Protektorátu Čechy a Morava. In: *Sborník příspěvků ze symposia k 70. výročí vypuknutí druhé světové války*. [online]. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. [cit. 2024-06-07]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/publikace/sborniky/valecny-prozitek/sustrova-radka.pdf>. s. 70–71.

³⁵ DOLEŽAL, J. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*, s. 56.

³⁶ Tamtéž, s. 57.

nositelem měl být ředitel, který byl povinen nekompromisně plnit veškerá ministerská nařízení. Učitelé němčiny měli být odměňováni a zatímní správci středoškolských ústavů, pokud svědomitě plnili své povinnosti, se měli dočkat příplatku, který se pohyboval v rozmezí 4 800-6000 korun. Ti nejzasloužilejší měli být přímo jmenováni řediteli.³⁷

V roce 1943 se změnil i klasifikační řád. Chování bylo hodnoceno pomocí čtyřstupňové škály a předměty pomocí šestistupňové (velmi dobrý, dobrý, uspokojivý, sotva dostatečný, nedostatečný), což rozšiřovalo klasifikaci nedostatečných školních znalostí. Změna také spočívala v tom, že vyznamenání mohl dosáhnout pouze jediný žák ve třídě a v jednotlivých předmětech mohly být maximálně dvě známky v rámci třídy velmi dobré.³⁸

V rámci správy školství bylo podstatné zrušení okresních a místních školních výborů. Jejich pravomoci byly předány starostovi obce. V otázkách školství se také posílily pravomoci okresního hejtmána.³⁹ Sám ministr E. Moravec získal vládním nařízením ze srpna 1942 pravomoc měnit bez ohledu na dosavadní předpisy organizaci školské správy a škol pouze nařízením.⁴⁰

2.4 Školství na konci války

V souvislosti s nepříznivým válečným vývojem pro Německo se měnila i situace v protektorátním školství. V rámci úsporných opatření vyšlo například nařízení doporučující především městským žákům chození naboso, z důvodu šetření obuvi.⁴¹

Dne 21. srpna 1944 byla ve všech maturitních ročnících českých středních škol zastavena výuka a studenti byli nasazeni k úkonům, jako například vyprošťování obětí z trosek po bombardování, odklizení trosek anebo budování opevnění na Moravě a v Rakousku.⁴² Povolávání byli k polovojským organizacím Technische Nothilfe nebo Luftschutz. Všichni studenti posledních ročníků obdrželi vysvědčení na odchodnou a někteří

³⁷ MORKES, F. *Československé školy v letech 2. světové války*, s. 13.

³⁸ DOLEŽAL, J. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*, s. 52.

³⁹ MORKES, F. *Československé školy v letech 2. světové války*, s. 14.

⁴⁰ DOLEŽAL, J. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*, s. 76.

⁴¹ MORKES, F. *Československé školy v letech 2. světové války*, s. 14.

⁴² Tamtéž, s. 15.

jedinci dokonce obdrželi doložku o dospělosti. Totální mobilizace se týkala i učitelů, kteří byli nasazováni do výroby nebo do stavebnictví.⁴³

Úpadek školství dokazují i statistická čísla. Počet žáků studujících na gymnáziích klesl z předválečného počtu 100 183 na 40 665. Z toho pouze 13 210 činily studentky.⁴⁴

⁴³ DOLEŽAL, J. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*, s. 57.

⁴⁴ MORKES, F. *Československé školy v letech 2. světové války*, s. 15.

3 Gymnázium v Roudnici nad Labem v období protektorátu

Události a změny v období protektorátu na Gymnáziu v Roudnici nad Labem jsou v této práci rozděleny do tří hlavních tematických celků. První kapitola se věnuje průběhu školního roku 1938/1939 a jeho dění. V druhé kapitole je pak popsáno, jak jednotlivé státoprávní změny zasáhly do běžného života, chodu gymnázia a celého školního roku. Jednotlivé podkapitoly se věnují například budově a jejímu vybavení, profesorskému sboru, studentům, sloučení gymnázia s terezínským ústavem aj. Samostatná část je věnována také perzekuci roudnických studentů a profesorů. Poslední tematický oddíl je zaměřen na rok 1945 od zániku budovy gymnázia nejprve studenty Nacionálně-politického výchovného institutu, později Wehrmachtem, přes dění na konci války až do poválečné obnovy gymnázia.

3.1 Události školního roku 1938/1939

První školní den připadl na čtvrtek 1. září 1938, kdy se konalo 26 opravných zkoušek a jedny dodatečné přijímací. Po tomto dodatečném přijímacím řízení se následujícího dne konal definitivní zápis a také byl žákům přečten školní řád. Pravidelné vyučování začalo 3. září.

Několik dní po zahájení školního roku, 6. září, proběhlo slavnostní vztyčení státní vlajky na roudnickém sokolském stadionu, kterého se na pozvání místní školní rady účastnily všechny školy v Roudnici nad Labem. Po prosloveh zazněla i báseň Josefa Svatopluka Machara *O rytířích blanických* v podání žákyně měšťanské školy. Dne 14. září byl žákům v rámci výročí úmrtí Tomáše Garriguea Masaryka přečten rozhlasový projev prezidenta Edvarda Beneše.

Téhož dne však byli povoláni někteří zaměstnanci gymnázia k vojenské službě do pohraničí, kde bylo vyhlášeno stanné právo. Povolání se týkalo profesora Jana Stárka, vedlejšího učitele Františka Bouši a výpomocného zřízence Augustina Táborského. Jednalo se o reakci na sudetoněmecké povstání, které vypuklo v podvečer 12. září po proslovu Adolfa Hitlera v Norimberku. Situace v pohraničí se v následujících dnech nelepšila a v důsledku toho byla 23. září 1938 vyhlášena všeobecná mobilizace. Povolání do služby

byli profesoři Jiří Trefný, Zdeněk Horák, Jaroslav Malý a výpomocný učitel římskokatolického náboženství Josef Pikora.⁴⁵

Na obranu státu byly využity i dobrovolné finanční dary, které dosáhly celkové částky až 560 milionů Kč v hotovosti a 630 tisíc Kč v cenných papírech. Tyto peníze byly posílány do Fondu na obranu státu, který byl zřízen 17. prosince 1926 pro potřeby národní obrany.⁴⁶ Na příspěvek do fondu se skládaly i celé třídy na gymnáziu, například IV. A přispěla 135 Kč.⁴⁷

Dne 30. září 1938 bylo však v Mnichově rozhodnuto jinak. Od Československé republiky byly odtrženy pohraniční oblasti a začal překotný příliv obyvatel do vnitrozemí. Ze severozápadních Čech byl zaznamenán největší příliv utečenců, Roudnice nad Labem tedy byla jedním z politických okresů, které čelily velice silné vlně uprchlíků.⁴⁸ Nově byla Roudnice od hranic Říše vzdálena pouhých sedm kilometrů.⁴⁹ Na gymnázium jen v říjnu 1938 nastoupilo 74 žáků a žákyň.⁵⁰ Během roku přibylo ještě dalších 27 žáků, celkem tedy nastoupilo 101 nových žáků a ústav celkově navštěvovalo 471 studentů. Na konci roku však 58 žáků opět z gymnázia vystoupilo, stav se tedy ustálil na 413 žácích, což bylo o 43 více než na počátku roku. Studentů narozených v Roudnici nad Labem bylo v ústavu celkem 116, z jiných měst Čech 241 a z Moravy pět. Německé místo narození mělo 33 studentů, z toho pouze dva měli i německé státní občanství, a z jiných zemí, jako například Sovětský svaz nebo Itálie, pocházelo dalších 18 žáků.⁵¹

⁴⁵ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*, 54. výroční zpráva reál. gymnasia v Roudnici nad Labem, školní rok 1938-1939, s. 10.

⁴⁶ ŠROBÁR, Vavro. *Státní hospodaření za války a po revoluci: výklad ministra financí Dr. Vavro Šrobára k státnímu rozpočtu na rok 1946 a průvodní zpráva ministerstva financí*, sv. 3. [online]. Praha: Ministerstvo financí Republiky československé, 1946. [cit. 2024-06-04]. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:3957da40-3c4c-11e8-a7aa-005056825209>. s. 62.

⁴⁷ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 4, *Dokumentace ke kronice*.

⁴⁸ BENDA, Jan. „*Do vlasti z vlasti emigrují a zpátky zase...*“ *Migrace z okupovaného pohraničí ve druhé republice*. [online]. Doktorská disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, 2011. [cit. 2024-06-16]. Dostupné z: <https://dodo.is.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/47052/140004622.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. s. 286.

⁴⁹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Almanach Gymnázium Roudnice nad Labem 1977*, s. 9.

⁵⁰ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, *Výroční zprávy č. 21-54*. 54. výroční zpráva reál. gymnasia v Roudnici nad Labem, školní rok 1938-1939. s. 10.

⁵¹ Tamtéž, s. 19.

I do profesorských řad přibyli učitelé z obsazeného pohraničí. Z bývalého státního reálného gymnázia v Duchcově nastoupila do Roudnice nad Labem Julie Malá-Profeldová a Jaroslav Malý, z bývalého státního reálného gymnázia v Jablunkově Rudolf Láska a z bývalého státního reálného gymnázia v Mostě Miroslav Stöger, který byl ale záhy od března 1939 penzionován. Dále byly propuštěny dvě profesorky, Anna Bartuňková-Táborská a Karla Hradecká-Finková,⁵² jelikož od 31. ledna 1939 byl podle vládního nařízení rozvázán služební poměr s vdanými učitelkami.⁵³

Dne 4. listopadu bylo výnosem zemské školní rady povoleno zřídit dvě nové pobočky, čímž vzrostl počet tříd ústavu na 14.⁵⁴ Na rozšíření prostorů vhodných pro výuku se podílelo i rodičovské sdružení, které svým zásahem u obecní správy uspíšilo přeměnu ředitelského bytu na dvě nové třídy a celkovou přestavbu budovy. Rodičovský výbor přispěl i finančně na nutné opravy budovy, převoz lavic a dalšího potřebného nábytku z bývalé měšťanské školy v Polepech a instalaci rozhlasového zařízení zapůjčeného školním inspektorem Josefem Bayerem také z Polep, které byly součástí Sudet, a proto zde byla česká měšťanská škola zrušena.⁵⁵

Poměry v republice se změnily, a proto bylo rozhodnuto, že 28. říjen nebude státním svátkem, ale pracovním dnem. Předešlé události otřásly ideovými oporami původního československého státu a 28. říjen se tak stal svátkem nepohodlným, protože odkazoval na ideje považované za překonané.⁵⁶

Na Roudnicku vznikla jednotná organizace, která zastupovala zájmy uprchlíků. Podle výnosu zemské školní rady se v prosinci 1938 konala sbírka na vánoční nadílku pro děti

⁵² Tamtéž, s. 6-7.

⁵³ Vládní nařízení č. 379/1938 Sb., o úpravě některých personálních poměrů ve veřejné správě. In: *Systém ASPI*. [online]. Wolters Kluwer. [cit. 2024-4-13]. Dostupné také z: www.aspi.cz.

⁵⁴ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, *Výroční zprávy č. 21-54*. 54. výroční zpráva reál. gymnasia v Roudnici nad Labem, školní rok 1938-1939. s. 10.

⁵⁵ Tamtéž, s. 12-13.

⁵⁶ MATUŠKOVÁ, Leona a Jana BEČVÁŘOVÁ. DIVIZE VNĚJŠÍCH VZTAHŮ SSČ AV ČR. *Proměny státního svátku od vzniku Československa po letošní pandemii*. [online]. AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. Akademie věd České republiky. [cit. 2024-04-08]. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/veda-a-vyzkum/historicke-vedy/Promeny-statniho-svatku-od-vzniku-Ceskoslovenska-po-letosni-pandemii/>.

utečenců. Žáci a profesori roudnického gymnázia vybrali celkem 1 266,65 korun, které byly zaslány okresnímu výkonnému výboru pro péči o uprchlíky.⁵⁷

Ještě před obsazením zbytku republiky se 4. března konala významná událost pro Podřipsko. Národní rada československá zorganizovala slavnostní odebrání 100 kg zeminy z úpatí hory Říp, signifikantního symbolu nejen Roudnice nad Labem, ale i celého českého národa. Zemina byla následně zaslána na Světovou výstavu, která se v roce 1939 konala v New Yorku. Na této březnové události měl projev i ministr školství a národní osvěty dr. Jan Kapras a za roudnické gymnázium se zúčastnili dva zástupci profesorského sboru a nový ředitel ústavu Antonín Jedlička, který nastoupil po Karlu Schättingerovi, jenž na vlastní žádost na konci prvního pololetí školního roku 1938/1939 odešel do penze.

Události 15. března 1939 ve výroční zprávě zmíněny nejsou. Úsměvným paradoxem se tedy stává fakt, že text o 7. březnu 1939, kdy si žáci připomněli prvního československého prezidenta T. G. Masaryka, je jen o několik řádků vzdálen informaci o 20. dubnu 1939, kdy se podle výnosu prezidia zemské školní rady vyvěšovaly od 8:00 do 22:00 vlajky k výročí narozenin A. Hitlera.⁵⁸

Na první pohled zbytek školního roku nepůsobí vcelku nijak neobvykle, nicméně je patrné, že zásadní změny pro fungování gymnázia měly teprve přijít. Od 26. do 29. dubna 36 žáků VIII. třídy absolvovalo písemné maturitní zkoušky, 8. května se v hodinách českého jazyka učitelé bavili s žáky o Dni matek, 3. června vyrazilo 112 žáků do Národního divadla na *Prodanou nevěstu* a na prohlídku pražských památek. Zajímavou výjimkou je 14. červen, kdy byl v místním kině Sokol promítán film *X. slet všesokolský*, což lze označit za poněkud odvážný čin. V této době již nemohl být tento film povolen, jelikož byl tento jubilejní slet, který proběhl v roce 1938, považován za národní manifestaci. Ústní maturitní zkoušky se konaly 19.-23. června⁵⁹ a následující den proběhl zápis a přijímací zkoušky do I. ročníku gymnázia.⁶⁰

⁵⁷ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, *Výroční zprávy č. 21-54*. 54. výroční zpráva reál. gymnasia v Roudnici nad Labem, školní rok 1938-1939. s. 13.

⁵⁸ Tamtéž, s. 11.

⁵⁹ Tamtéž, s. 11-13.

⁶⁰ Tamtéž, s. 26.

3.2 Roky 1939-1944 na roudnickém gymnáziu

3.2.1 Vedení gymnázia

V období protektorátu se ve vedení gymnázia vystřídali celkem čtyři muži. Antonín Jedlička se stal ředitelem ústavu ještě v období druhé republiky a zůstal jím až do své smrti v roce 1941.⁶¹ Po něm převzal vedení ústavu jako prozatímní správce Antonín Kalous, který byl nejstarší člen sboru, až do 28. února 1942.⁶² Po jeho penzionování místo převzal v letech 1942-1943 František Živný, profesor z reálného gymnázia v Německém Brodě.⁶³ Ten byl 31. prosince 1943 na příkaz odborného zemského inspektora Gustava Wenera odvolán do služby na reálné gymnázium v Chotěboři⁶⁴ a na jeho místo nastoupil v roce 1944 Josef Čapek, původně profesor z terezínského gymnázia.⁶⁵ Ten zůstal na své pozici až do konce války, kdy byl z úřadu odvolán.⁶⁶

3.2.2 Sloučení s Reálným gymnáziem Terezín

Na počátku školního roku 1940/1941 došlo ke zrušení terezínského gymnázia (původně přesunutého gymnázium z Litoměřic) a 15. října k jeho následnému připojení k roudnickému ústavu. Počet žactva se tímto zvýšil o 123 žáků. Aby byl přechod do nového prostředí co nejsnadnější, byly dvě třídy (VI. a VII.) připojeny vcelku a vznikly z nich paralelní třídy (VI.B a VII.B).⁶⁷ Kromě studentů se rozšířily také řady pedagogů o čtyři nové učitele.⁶⁸ Spolu s profesory byl z Terezína na roudnické gymnázium přeřazen i úředník Josef Peška.⁶⁹

⁶¹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 2, *Osobní spisy učitelů a profesorů A – K*. Osobní výkaz: Antonín Jedlička.

⁶² SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 2, *Osobní spisy učitelů a profesorů A – K*. Osobní výkaz: Antonín Kalous.

⁶³ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 17.

⁶⁴ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift XIX.

⁶⁵ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift XVI.

⁶⁶ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 2, *Osobní spisy učitelů a profesorů A – K*. Osobní výkaz: Jan Čapek.

⁶⁷ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 1.

⁶⁸ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Hlavní výroční zpráva za školní rok 1940/1941. s. 5.

⁶⁹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 3, *Osobní spisy učitelů a profesorů L – W*. Osobní výkaz: Josef Peška.

Obrovský nárůst nových žáků ještě více zvýraznil dosud přehlížené nedostatky budovy – úzké chodby, malé třídy i kabinety, nedostatečné toalety. Třídy musely být umístěny i v kreslárně a fyzikální posluchárně.⁷⁰ Z tereziánského gymnázia byly převezeny chemické a tělovýchovné učební pomůcky a také přes 200 knih.⁷¹ Kvůli nedostatku místa však nemohly být tyto sbírky sloučeny s roudnickými. Proto byly například knihy nouzově uloženy ve velkých zamčených bednách v předzáchodí v prvním patře.⁷² Vedení města, které vlastnilo budovu gymnázia, provedlo alespoň minimální stavební úpravy, které měly pomoci situaci zlepšit. Například nechalo postavit nový východ na druhou stranu budovy, zřídilo velmi provizorní umývárny pro zlepšení hygienické situace a upravilo fyzikální posluchárnu i pro účely chemických praktik.⁷³

3.2.3 Nacionálně-politický výchovný institut v Roudnici nad Labem

V roce 1942 bylo na roudnickém zámku zřízeno středisko Nationalpolitische Erziehungsanstalten (dále jen NPEA) pro výchovu nacistické mládeže. Stejně ústavy byly vybudovány v Čechách ještě dva, jeden na ploskovickém zámku a druhý na jezuitské koleji v Kutné hoře. První žáci byli na zámek přesunuti až 26. dubna 1944 z Ploskovic.⁷⁴

Od května 1943 byla ústava NPEA poskytnuta tři dny v týdnu v dopoledních hodinách posluchárna fyziky a chemie se všemi přístroji.⁷⁵ Na začátku září 1943 vedoucí roudnického ústavu NPEA Schoppmann žádal od vedení gymnázia možnost využívat také kreslárnu pro své žáky. Od 15. září 1943 bylo na základě telefonického sdělení státního prezidenta zavedeno pro studenty gymnázia odpolední vyučování od 13:00 do 18:00. Dopolední hodiny měly být poskytnuty středisku NPEA. Po ústní domluvě s vedoucím NPEA a předložení zásadních překážek ze strany studentů (špatná vlaková spojení aj.) bylo dopoledne od

⁷⁰ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Hlavní výroční zpráva za školní rok 1940/1941. s. 1.

⁷¹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 4, *Učební pomůcky, sbírky a knihovna*.

⁷² SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Hlavní výroční zpráva za školní rok 1940/1941. s. 1.

⁷³ Tamtéž, s. 2.

⁷⁴ ŠIMŮNEK, Michal. Poslední „vůdcovská škola“ nacistické diktatury. Tzv. Nacionálně politický výchovný ústav Čechy (Nationalpolitische Erziehungsanstalt Böhmen) v Kutné Hoře, 1943–1945. In: *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis*. Praha: Karolinum, 2011. 51(1). s. 74.

⁷⁵ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 29.

22. září 1943 opět předáno gymnáziu. Na oplátku získal výchovný institut celé jedno patro budovy gymnázia. Postupně tak bylo v prvním čtvrtletí školního roku 1943/1944 obsazeno celé přízemí roudnického gymnázia.⁷⁶

V důsledku toho musela být upravena učitelská knihovna na třídu a veškeré knihy byly přestěhovány do skříní v kreslárně. Do bývalé žákovské knihovny byla umístěna oktáva. Problém však tkvěl v nemožnosti tuto místnost dostatečně vytopit kvůli problému v komíně. Městská správa odmítla tuto situaci řešit s argumentem, že tato věc není nyní během války proveditelná. Jelikož VIII. třídu nebylo možné umístit do žádné místnosti nastálo, stala se z nich třída ambulantní. Podstatnou část hodin však trávili v nevytápěné místnosti bývalé žákovské knihovny. Způsobovalo to v zimním období podstatné zhoršení zdraví především dívek, na což si rodiče stěžovali.⁷⁷ Výchovný ústav zabavil i šatny gymnázia, studenti se tedy na hodiny tělesné výchovy převlékali přímo ve svých třídách. Ze všech místností v přízemí byla žactvu k dispozici pouze část tělocvičny.⁷⁸

3.2.4 Budova a vybavení gymnázia

Školní budova zdejšího ústavu byla dle smlouvy ze dne 16. dubna 1894 majetkem obce Roudnice, která byla povinna budovu udržovat. Městská správa však během války udržování stavu budovy mnoho pozornosti nevěnovala. Chyběla speciální učebna pro výuku chemie, biologie a hudební výchovy. Kabinet pro zeměpis a dějepis měl k dispozici pouze velmi úzký prostor a instituce neměla ani školní kuchyni, ani dílny. Školní tabule nesplňovaly požadavky na výuku matematiky a geometrie a zvláště velkým problémem bylo rovněž topení. To bylo ve třídách řešeno kamny, které však v místnosti zanechávaly saze. Navíc sklepní místnosti měly otevřená okna bez skleněných výplní, což ovlivňovalo vytápění celého objektu. Počet toalet byl velmi omezený (průměrně 3 záchody na 90 dívek) a v zimních měsících zamrzala splachovací zařízení.⁷⁹ Během letních prázdnin roku 1944

⁷⁶ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift VII.

⁷⁷ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift XVI.

⁷⁸ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift VII.

⁷⁹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Jahreshauptbericht für das Schuljahr 1943/44. s. 1-2.

úřad práce v Roudnici dokonce nezajistil ani žádné pracovníky na prázdninový úklid, a tak musely tuto práci vykonat samy žákyně VI. a VII. ročníku v posledním srpnovém týdnu.⁸⁰

Za budovou školy se nacházela školní zahrada, kterou studenti navštěvovali o velkých přestávkách v létě. Z menší zahrady, která dříve patřila k bytu ředitele, se částečně staly zeleninové záhony. Gymnázium nemělo žádné speciální hřiště, pouze dvůr, který byl využíván pro míčové hry.⁸¹

Důležitou součástí byl také protiletadlový kryt, který se nacházel přímo ve sklepních prostorech gymnázia. O jeho zřízení se rozhodlo v červnu 1940 na schůzi zástupce policejního úřadu v Roudnici nad Labem, zástupce městské technické kanceláře, ředitele gymnázia a profesora tělesné výchovy. Následovaly půlroční úpravy a v prosinci byl přizván technický referent města, Ing. Alois Horák, který sklepní místnosti prohlédl a provedené adaptace schválil. Úpravy pokračovaly i nadále a postupně byly vybudovány prostory až pro 360 žáků.⁸² Kontrolu krytu provedla protiletadlová komise z Prahy, přičemž proběhl i zkušební náletový poplach.⁸³ Od května 1944 byly spojenecké nálety čtenější a pravidelnější.⁸⁴ Záznam, který byl veden od 15. listopadu do 20. prosince 1944, obsahuje 23 hlášení leteckého náletu (šestkrát proběhl poplach i dvakrát za den) v rozmezí od 9:40 do 14:00. Průměrná doba jednoho poplachu byla 56 minut.⁸⁵

Během letních prázdnin v roce 1944 byla tělocvična ústavu zabavena vládním komisařem a byla využívána jako noclehárna pro 24 mužů ze zdravotnického sboru. Ti zde byli ubytováni až do konce září.⁸⁶ Od prosince 1944 začala být tělocvična gymnázia

⁸⁰ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Niederschrift. Nr. 3.

⁸¹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Jahreshauptbericht für das Schuljahr 1943/44. s. 1.

⁸² SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 1, *Inspekce*. Protokol. O protiletadlové ochraně.

⁸³ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift VII.

⁸⁴ PLAVEC, Michal. *Bomby pod Řípem: nálety na Kralupy nad Vltavou, Neratovice, Veltrusy, Hněvice, Mělník, Roudnici nad Labem a další sídla během druhé světové války*. Cheb: Svět křídel, 2008. s. 31.

⁸⁵ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 4, *Dokumentace ke kronice*. Fliegeralarme und Unterrichtsunterbrechungen.

⁸⁶ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Niederschrift. Nr. 3.

využívána Kuratoriem pro výchovu mládeže. Vedení ústavu stanovilo, že tělocvična a přilehlé místnosti jsou určeny pouze pro tělovýchovné účely.⁸⁷

V rámci vnitřní výzdoby budovy byly od ledna 1940 odstraněny a uzamčeny všechny závadné obrazy a busta Edvarda Beneše.⁸⁸ Společně s obrazy došlo také k zapečetění školní kroniky vedené až do konce roku 1939/40. Od září se začala psát nová kronika.⁸⁹ Ředitelna, sborovna a všechny učebny nesly znak protektorátu Čechy a Morava a v ředitelně a v místnosti zástupce ředitele visely portréty Adolfa Hitlera a Emila Háchy.⁹⁰ Chodby byly zdobeny obrazy, které zobrazovaly významné německé a české osobnosti a hrdinské bitvy německých vojáků.⁹¹ Od roku 1941, kdy začala víra ve vítězství německé říše kolísat, se všechna okna musela polepit velkým písmenem V, které mělo symbolizovat „viktoria“ (vítězství).⁹²

Pečetidla, razítka a některé obrazy byly určeny přímo ke zničení. Odevzdaly se dne 13. září 1940 okresnímu úřadu v Roudnici nad Labem.⁹³ Také se odstranily dokumenty s předtištěnými bývalými státními znaky. Pro úřední tiskopisy musely být použity papíry s podtiskem znaku protektorátu Čechy a Morava⁹⁴ a některé staré výroční zprávy se zabalily, zapečetily a uložily pod zámek.⁹⁵

⁸⁷ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift V.

⁸⁸ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 1, *Inspekce*. Protokol. O závadách ve vnějším označování a ve vnitřní výzdobě budov.

⁸⁹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 1, *Inspekce*. Protokol. O školních kronikách.

⁹⁰ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 1, *Inspekce*. Protokol. O závadách ve vnějším označování a ve vnitřní výzdobě budov.

⁹¹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 12.

⁹² Tamtéž, s. 45.

⁹³ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 1, *Inspekce*. Protokol. O závadách ve vnějším označování a ve vnitřní výzdobě budov.

⁹⁴ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 1, *Inspekce*. Protokol. O úředních tiskopisech.

⁹⁵ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 1, *Inspekce*. Protokol. O výročních zprávách.

Kvůli úspoře bylo omezeno i použití určitých surovin, které se používaly pro údržbu budovy. To se týkalo například i oleje, který sloužil k napouštění podlah. Jeho používání se od počátku školního roku 1940/1941 zakázalo.⁹⁶

3.2.5 Vyučovací pomůcky

Gymnázium začalo od června 1940 odebírat propagandistický časopis *Böhmen und Mähren*.⁹⁷ Jednalo se o oficiální periodikum říšského protektora a vycházelo v letech 1940-1945.⁹⁸ Podle výnosu o četbě novin ve škole se jako doplněk k vyučování německého jazyka začal objednávat časopis *Der neue Tag*,⁹⁹ který byl během celého období protektorátu předkládán jako vzor dobré žurnalistiky.¹⁰⁰ Mezi další odebíraná školní periodika, která měla podporovat proněmecké smýšlení, patřila *Unsere Welt*, *Wir lernen Deutsch* a časopis Kuratoria pro výchovu mládeže *Zteč*.¹⁰¹ Tyto časopisy se vystavovaly ve třídách, aby k nim měli studenti snadný přístup.¹⁰²

Po velké revizi byly povoleny pouze některé učebnice a gymnázium muselo neschválené okamžitě vyřadit. Schválené musely následně ještě projít další revizí a úpravami. Následkem byl obrovský nedostatek učebnic. Profesoři se museli přizpůsobit a začít své vyučovací hodiny upravovat. Další omezující výnos byl vydán 9. října 1941, dle něž bylo zakázáno využívat slovníky jako pomocné knihy při vyučování ve škole.¹⁰³ Vyřadily a uzamkly se také závadné mapy, v některých případech musely být dokonce

⁹⁶ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 1, *Inspekce*. Protokol. O používání oleje na čištění ve školách.

⁹⁷ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 1, *Inspekce*. Protokol. O zadávání inserce a kupování publikací.

⁹⁸ *Böhmen und Mähren: Blatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren: 1/2*. [online]. Prag: Volk und Reich, 11.1941. [cit. 2024-06-04]. Dostupné z: <https://digitalnitudovna.army.cz/uuid/uuid:7aee261d-2687-11eb-b37b-001b63bd97b>.

⁹⁹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 1, *Inspekce*. Protokol. O postupu při vyučování.

¹⁰⁰ KOPPLOVÁ, Barbara. Der Neue Tag – jeden z konců německého tisku v Čechách a na Moravě. In: *Acta Musei Nationalis Pragae – Historia litterarum*. [online]. Praha: Národní muzeum, 2012, 57(4). [cit. 2024-06-16]. Dostupné z: <https://publikace.nm.cz/periodicke-publikace/amnphl/57-4/der-neue-tag-jeden-z-koncu-nemeckeho-tisku-v-cechach-a-na-morave>. s. 34.

¹⁰¹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift VII.

¹⁰² SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 22.

¹⁰³ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 1, *Inspekce*. Protokol. O revizi a úpravě učebnic, připuštěných k užívání od škol. roku 1940/1941.

vytrženy příslušné mapy rovnou z atlasů. Povinnost vykonat nařízení měli učitelé Miloslav Broft, Jan Stárek a Anna Matysová.¹⁰⁴

Revize knihoven probíhaly během období protektorátu několikrát. Jen v roce 1940 se uskutečnily minimálně šestkrát. Odstraněna byla francouzská, britská, severoamerická a později také ruská beletrie, díla židovských autorů, spisy o T. G. Masarykovi a další. Knihy byly na gymnáziu zapečetěny v bednách na půdě ve zvláštní uzavřené místnosti pod dvojitým zámekem a klíč od místnosti byl uschován v ředitelně. Aby se vyrovnal počet chybějících knih v knihovnách, byl škole doporučen seznam nových knih a správce profesorské knihovny objednal některé tituly v rámci dostupných finančních prostředků.¹⁰⁵ Později se však objednávání nových knih stalo náročnějším, jelikož naráželo na problémy s malými dotacemi a nedostatkem knih na knižním trhu.¹⁰⁶ Ačkoliv proběhla revize, žákovská knihovna zůstala uzavřena až do konce války.¹⁰⁷

Speciální výnos České zemské školní rady se týkal také přechovávání vysílacích stanic a jejich součástí. Na gymnáziu bylo takové zařízení součástí fyzikální sbírky. Školní inspektor Jan Pich požadoval důkazy o jeho nefunkčnosti, aby se zabránilo nepovolenému využití zařízení. Po jeho kontrole bylo prokázáno, že zařízení neobsahuje vysílací lampu a má příliš nízkou výkonnost.¹⁰⁸

3.2.6 Profesorský sbor

Dne 9. května 1940 skládal profesorský sbor slib podle dekretu státního prezidenta č. 83/1940 Sb.¹⁰⁹ Jednalo se o dekret ze dne 8. března 1940 o slibu členů vlády, veřejných zaměstnanců a jiných orgánů veřejné správy. Doslovné znění slibu osob ve veřejné službě bylo následující: „*Slibuji, že budu Vůdce Velkoněmecké říše Adolfa Hitlera jako ochránce*

¹⁰⁴ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 1, *Inspekce*. O postupu při vyučování.

¹⁰⁵ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 1, *Inspekce*. Protokol. O revisi knihoven.

¹⁰⁶ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54. Jahreshauptbericht für das Schuljahr 1942/43*. s. 3.

¹⁰⁷ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 45.

¹⁰⁸ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 1, *Inspekce*. Protokol. O vysílacích stanicích.

¹⁰⁹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 2, *Osobní spisy učitelů a profesorů A – K*. Osobní výkaz: Miloslav Broft.

*Protektorátu Čechy a Morava poslušen, že budu zájmy Velkoněmecké říše k prospěchu Protektorátu Čechy a Morava podporovati, nařízení hlavy Protektorátu Čechy a Morava a jeho vlády plniti, zákony zachovávat i své úřední povinnosti svědomitě zastávat.*¹¹⁰

Podle vládního nařízení 136/1940 Sb. museli učitelé také prokázat svůj nežidovský původ. Obě tyto skutečnosti byly zaznamenány do osobních spisů učitelů.

Dne 10. října 1940 byl v úředním styku nařízen pozdrav „Vlasti zdar“. Tento pozdrav byl spojen s Národním souručenstvím, což byla jediná povolená volební strana protektorátu.¹¹¹ V profesorských řadách byly členy této strany pouze dva muži – Miroslav Broft a Jiří Trefný.¹¹²

Nacisté na české učitele pohlíželi s nedůvěrou a považovali je za „budovatele opozice“. Zároveň však vnímali, že v jejich řadách je ještě velké množství nevyužitých sil, které je však třeba pouze správně nasměrovat. Jako metoda pro probuzení tohoto potenciálu byly určeny přeškolovací kurzy. Přeškolování českých pedagogů začalo již na podzim roku 1941 v Rankenheimu u Berlína a původně bylo zaměřeno pouze na učitele dějepisu. Cílem bylo, aby předávali studentům „správný“ nacionálně socialistický výklad dějin. Na výsledky ve výuce měli dohlížet inspektoři a nejlépe hodnocení absolventi následně převzali vedení dalších kurzů ve větších protektorátních městech. Od listopadu 1942 se začali přeškolovat také učitelé zeměpisu a ¹¹³ jednoho takového kurzu v Rankenheimu se zúčastnil i profesor Jan Stárek.¹¹⁴ V létě 1943 byly připraveny čtyři běhy i pro profesory biologie, ale v Rankenheimu kvůli nebezpečí náletů proběhl pouze jeden. Další tři běhy se uskutečnily v Praze. Téhož roku se kurzy rozšířily i pro učitele matematiky a českého jazyka.¹¹⁵ Pedagogové z roudnického gymnázia absolvovali řadu kurzů, které se konaly v Praze, Pardubicích, Hradci Králové, Kralupech nad Vltavou, Českých Budějovicích a ve Slaném.¹¹⁶

¹¹⁰ Dekret č. 83/1940 Sb., o slibu členů vlády, veřejných zaměstnanců a jiných orgánů veřejné správy. In: *Systém ASPI*. [online]. Wolters Kluwer. [cit. 2024-6-13]. Dostupné z: www.aspi.cz.

¹¹¹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 1, *Inspekce*. Protokol. O pozdravu.

¹¹² SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Hlavní výroční zpráva za školní rok 1940/1941. s. 4.

¹¹³ DOLEŽAL, J. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*, s. 74-78.

¹¹⁴ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 4, *Učitelský sbor*.

¹¹⁵ DOLEŽAL, J. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*, s. 78.

¹¹⁶ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 4, *Učitelský sbor*.

V roce 1941 byli pověřeni čtyři němečtí inspektoři kontrolou a mimořádným dohledem nad českými školami. Stalo se tak po příchodu zastupujícího říšského protektora R. Heydricha do Prahy, kdy prezident E. Hácha žádal ministra školství J. Kaprase o účinná opatření proti nepřátelské činnosti učitelů vůči Říši. Velice obávaným se stal inspektor Gustav Werner.¹¹⁷ Jeho vliv na české střední školství byl obrovský. Rozhodoval o přeložení profesorů z jednoho ústavu na druhý, o jejich penzionování, jmenování ředitelů nebo prozatímních zástupců, ale také o osudech celých ústavů a studentů.¹¹⁸ Například na jeho rozhodnutí byl v roce 1944 přeložen prozatímní správce ústavu František Živný do služby na reálném gymnáziu v Chotěboři.¹¹⁹ Dohlížel na výuku všech předmětů (s důrazem na němčinu), na zkoušky z německého jazyka, které museli pedagogové absolvovat, a také na maturitní zkoušky.¹²⁰ Svým chováním často narušoval autoritu profesorů před žáky. Učitelům nadával, vyhrožoval jim a často byl také pod vlivem alkoholu.¹²¹ Podle poválečné výpovědi prozatímního správce A. Kalouse se G. Werner¹²² začal s blížícím koncem války chovat poněkud mírněji.¹²³ Poslední inspekci na gymnáziu provedl 21. října 1944 během hodin tělesné výchovy.¹²⁴

Zaměstnanci gymnázia si byli vědomi své přímé odpovědnosti za jakékoliv protistátní chování žáků. Již 13. června 1940 obdrželi opis výnosu České zemské školní rady s názvem *Upozornění učitelstva a žactva všech škol na následky činů a projevů rušících klid nebo dokonce Velkoněmecké říši nepřátelských*, který museli podepsat. Od profesorů gymnázia se vyžadovalo, aby ve výuce byla v popředí říšská myšlenka a spolupráce s Velkoněmeckou

¹¹⁷ DOLEŽAL, J. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*, s. 75.

¹¹⁸ ŠUSTOVÁ, Magdaléna. Inspektor Gustav Werner a jeho vliv na fungování českých středních škol v Protektorátu Čechy a Morava. In: *Historia scholastica*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2016. 2(2). s. 25.

¹¹⁹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift XIX.

¹²⁰ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Jahreshauptbericht für das Schuljahr 1941/1942. s. 17.

¹²¹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 45.

¹²² Gustav Werner byl zadržen již 5. května 1945 a internován v zajateckém shromaždišti ve smíchovské Zborovské ulici, kde se údajně dvakrát pokusil spáchat sebevraždu. Následně byl odsouzen k trestu smrti, který byl vykonán dne 26. dubna 1947. Viz. ŠUSTOVÁ, Magdaléna. Inspektor Gustav Werner a jeho vliv na fungování českých středních škol v Protektorátu Čechy a Morava, s. 23–24.

¹²³ ŠUSTOVÁ, M. Inspektor Gustav Werner a jeho vliv na fungování českých středních škol v Protektorátu Čechy a Morava, s. 23.

¹²⁴ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift IV.

říší. Bylo nezbytné, aby učitelé předkládali učivo studentům v přehledné a koncentrované formě, aby si studenti osvojili předepsanou výukovou látku, zejména v předmětech, kde chyběly učebnice.¹²⁵ Právě kvůli jejich nedostatku bylo potřeba ke všem předmětům přistupovat tak, aby studenti většinu učiva znali již ve škole. Omezené množství materiálů se snažili napravit jednak texty vytvořenými na mimeografickém stroji nebo na psacích strojích, jednak jasnými vysvětleními a písemnými přehledovými výpisky, přičemž se soustředili na důležité informace a vyhýbali se detailům. Důležitější části výkladu se opakovaly častěji.¹²⁶ Zároveň museli učitelé pravidelně kontrolovat sešity i knihy a nesměli v nich tolerovat nic, co nebylo dovoleno.¹²⁷ Zejména na sešity německého jazyka se kladl velký důraz při inspekcích.¹²⁸

Někteří profesori byli během války nasazeni na práce do podniků důležitých pro válečný průmysl. Rudolf Jadrníček byl od září 1943 zaměstnán v továrně na výrobu zbraní Detona v Bohuslavicích na Moravě. Jiří Jeřábek a Rudolf Láska byli od září 1944 zaměstnáni jako nekvalifikovaní dělníci u firmy Herbert Baustelle na stavbě v Roudnici. Jan Stárek pracoval od října 1944 také jako pomocný dělník na stavbě.¹²⁹ Profesor Otto Slunečko byl odvolán v říjnu 1944, ale po lékařské prohlídce se vrátil do ústavu a jako přebytečný byl zaměstnán administrativní prací.¹³⁰ Kromě válečného nasazení byli učitelé využíváni k veřejným službám. Profesor Konstantin Kalles byl roce 1941 penzionován, ale následující rok byl povolán ke službě v městském vyživovacím úřadě v Roudnici nad Labem, kde bezplatně pracoval až do 5. května 1945.¹³¹

¹²⁵ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift XIX.

¹²⁶ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift I.

¹²⁷ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift XIX.

¹²⁸ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 2.

¹²⁹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 4, *Učitelský sbor*.

¹³⁰ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift VII.

¹³¹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 2, *Osobní spisy učitelů a profesorů A – K*. Osobní výkaz: Konstantin Kalles

3.2.7 Studenti

Po prvním válečném roce studovalo na gymnáziu 315 studentů. Po sloučení s tereziánským gymnáziem navštěvovalo ústav celkem 440 studentů.¹³² Od roku 1941 bylo však stanoveno, že počet středoškolských studentů je příliš vysoký, a bylo rozhodnuto, že do I. třídy smí nastoupit maximálně 40 studentů. Vyloučení byli žáci s dostatečnou z německého jazyka. A tak do nového školního roku 1941/1942 nastoupilo již jen 354 studentů.¹³³ Na základě výnosu ze dne 10. června 1942 bylo ze IV. třídy vyloučeno 40 % chlapců a 50 % dívek, z V. třídy 15 % chlapců a 25 % dívek a ze VI. třídy 30 % dívek (tento výnos se netýkal chlapců v šesté třídě kvůli zatčení).¹³⁴ Na počátku školního roku 1942/1943 ústav navštěvovalo již jen 232 studentů.¹³⁵ K tak významnému poklesu (více než 100 studentů) přispělo vyloučení některých žáků IV., V., VI. třídy a celé VII.A a omezené přijímání nových studentů do prvního ročníku.¹³⁶ Na počátku následujícího roku 1943/1944 navštěvovalo ústav 212 studujících, z toho 132 chlapců a 80 děvčat.¹³⁷ Jen ze IV. třídy bylo na konci tohoto školního roku vyloučeno 11 žáků.¹³⁸ Na konci školního roku byl inspektor Kohlmann velice nespokojený se skutečností, že vedoucí ústavu doporučil k plnému přijetí všechny studenty první třídy, ačkoli tři studenti na konci prvního pololetí neprospěli. Důraz kladl na to, že největší pozornost by měla být věnována výběru studentů.¹³⁹ Do školního roku 1944/1945 již nastoupilo pouze 201 studentů (140 chlapců a 61 dívek).¹⁴⁰

Dle hlavní výroční zprávy ze školního roku 1940/1941 bylo na počátku války možné si všimnout „*celkového zvážení žactva a snížení lehkomyšlnosti, která je v tomto věku tak běžná*“.¹⁴¹ Mezi důvody bychom mohli určitě řadit hmotné a rodinné obtíže, nedostatek

¹³² Tamtéž, s. 3.

¹³³ Tamtéž, s. 13-14.

¹³⁴ Tamtéž, s. 20.

¹³⁵ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54. Jahreshauptbericht für das Schuljahr 1942/43.* s. 11.

¹³⁶ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947).* s. 22.

¹³⁷ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton 7, *Pedagogické rady.* Niederschrift VII.

¹³⁸ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton 7, *Pedagogické rady.* Niederschrift XXII.

¹³⁹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton 7, *Pedagogické rady.* Niederschrift über die II. Hauptberatung im Schuljahre 1943/44.

¹⁴⁰ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54.* Niederschrift Nr. 3.

¹⁴¹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54.* Hlavní výroční zpráva za školní rok 1940/1941. s. 9.

paliva v zimě, nutnost zatemnění, omezené možnosti stravování a bydlení, náročné sloučení dvou škol a také dojíždění (jedna žákyně dojížděla až 18 km).¹⁴² Dojíždění z často velkých vzdáleností se týkalo značného počtu studentů, například jen v roce 1942/1943 do školy dojíždělo 46 % studentů ústavu.¹⁴³ Některým mimoměstským studentům, kteří často museli kvůli omezení železniční dopravy čekat hodiny na vlak nebo přijížděli do školy velmi brzo, gymnázium umožnilo zůstat ve škole ráno před vyučováním a také během odpoledních a poledních hodin. Studenti tak měli možnost zopakovat si látku nebo se připravovat na další den.¹⁴⁴

Na podpoře nemajetných studentů se zkraje války významně podílelo rodičovské sdružení, které kupovalo žákům zimní kabáty, shánělo prostředky na prázdninové tábory a polévky k obědům.¹⁴⁵ Postupně však činnost rodičovského sdružení upadala. V roce 1941/1942 nemělo již ani jednu schůzi.¹⁴⁶ Na gymnáziu působili tři nadace pro chudé a dobře prospívající studenty. Nadace MUDr. Vladimíra Slavíka a Nadace MUDr. Františka Šmidrkala byly pod správou Matice studentské. Třetí nadací byla Nadace Josefa Novotného ze Spomyšle, kterou spravovala Jednota Říp.¹⁴⁷ I ty postupně snižovaly svou činnost. Poslední udělení stipendií z těchto nadací proběhlo v roce 1941/1942.¹⁴⁸ Pro nemajetné studenty bývalého reálného gymnázia v Terezíně byla určena studentská nadace gymnaziálního ředitele Václava Rutha. Studenti museli být české národnosti, křesťanského vyznání a vyhovovat svým chováním a prospěchem.¹⁴⁹ Tato nadace poskytovala peněžní podporu až do roku 1943/1944.¹⁵⁰

Přijímací zkoušky probíhaly od roku 1942 v pozměněné formě. Pro chlapce, kteří odjížděli do výběrových středisek, se zkoušky konaly v srpnu a pro dívky v červenci.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54. Jahreshauptbericht für das Schuljahr 1942/43.* s. 5.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 11.

¹⁴⁵ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54.* Hlavní výroční zpráva za školní rok 1939/40. s. 6.

¹⁴⁶ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54. Jahreshauptbericht für das Schuljahr 1941/1942.* s. 11.

¹⁴⁷ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54.* Hlavní výroční zpráva za školní rok 1939/40. s. 16.

¹⁴⁸ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, kniha č. 99. *Stipendisté.*

¹⁴⁹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady.* Protokol č. IX.

¹⁵⁰ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, kniha č. 99. *Stipendisté.*

Účastnili se vždy i němečtí poradci. V roce 1942 bylo z 31 přihlášených chlapců přijato 29 a z dívek bylo ke zkoušce připuštěno 15, ale pouze pět jich bylo úspěšných. V tomto roce byly již paralelky zakázané.¹⁵¹ V létě 1943 bylo z 29 přihlášených chlapců přijato 20 a z 20 přihlášených dívek bylo úspěšných pět.¹⁵² O rok později bylo přijato 25 chlapců ze 35 přihlášených a z 16 dívek bylo přijato osm. U tří dívek však bylo konstatováno, že nemohou nastoupit kvůli nedostatku místa. Teprve poté, co jejich rodiče podali žádosti o udělení studentských míst, vyhověl hlavní odbor státní správy jejich žádostem a dívky na gymnázium nastoupily.¹⁵³

Počet úspěšných studentů byl snižován nejen u přijímacích zkoušek, ale také u maturitních zkoušek. V prvním roce války, tedy ve školním roce 1939/1940, maturovalo celkem 42 studentů. Všichni absolvovali písemnou zkoušku z českého, německého, francouzského a latinského jazyka a mohli si sami zvolit předměty k ústní zkoušce.¹⁵⁴ Ve školním roce 1940/1941 maturovaly dvě VIII. třídy. V třídě VIII.A bylo 32 studentů¹⁵⁵ a ve třídě VIII.B 29 studentů.¹⁵⁶ Ještě v tomto roce měli studenti velkou volnost při volbě ústních maturitních předmětů. To se změnilo od školního roku 1941/1942, kdy museli žáci nově povinně absolvovat ústní zkoušku z německého jazyka, českého jazyka a vlastivědy (dějepis a zeměpis Velkoněmecké říše). Jako čtvrtý předmět si mohli vybrat mezi matematikou a latinou a nově si museli zvolit i pátý předmět. Na výběr měli mezi fyzikou, chemií, francouzským jazykem a přírodopisem. Tento rok maturovaly opět dvě třídy. Ve třídě VIII.A maturovalo 25 studentů, z toho jedna studentka získala nedostatečnou z písemné práce.¹⁵⁷ Ve třídě VIII.B (původně třída tereziánského gymnázia) maturovalo 24 studentů, z toho u písemných zkoušek neobstálo devět. U šesti studentů byla také zhoršena známka

¹⁵¹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*, Niederschrift I.

¹⁵² SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 32.

¹⁵³ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Niederschrift. Nr. 3.

¹⁵⁴ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 14, *Maturitní zkoušky a závěrečné zkoušky*. Protokol o písemné zkoušce dospělosti z jazyka českého.

¹⁵⁵ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 14, *Maturitní zkoušky a závěrečné zkoušky*. Seznam abiturientů a předběžná zpráva o zkouškách dospělosti tř. VIII.a v letním období r. 1941.

¹⁵⁶ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 14, *Maturitní zkoušky a závěrečné zkoušky*. Seznam abiturientů a předběžná zpráva o zkouškách dospělosti tř. VIII.b v letním období r. 1941.

¹⁵⁷ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 14, *Maturitní zkoušky a závěrečné zkoušky*. Třída VIII.a. Seznam abiturientů a předběžná zpráva o zkouškách dospělosti v letním období r. 1942.

z písemné práce z německého jazyka (u poloviny o jeden stupeň, u druhé poloviny o stupně dva).¹⁵⁸ O rok později maturovala již pouze jedna třída se 30 studenty¹⁵⁹ a v následujícím roce 1943/1944 se k maturitě dostalo pouze 12 studentek. Velký podíl na této skutečnosti mělo zatčení a vyloučení žáků sexty v roce 1942.¹⁶⁰

Po tom, co byli ze škol vyloučeni žáci židovského původu, přišla řada i na „židovské míšence“. Nařízení o jejich vyloučení ze všech škol v protektorátu přišlo v roce 1942/1943. V té době na roudnickém gymnáziu studovali dva „židovští míšenci“. Prvnímu bylo dovoleno dostudovat započatý VI. ročník a druhý získal povolení odmaturovat, jelikož byl právě v VIII. třídě.¹⁶¹

Studenti byli také zapojováni do sezonních zemědělských prací. O prázdninách pomáhali při žních,¹⁶² od srpna do září zase na česání chmele v Lounkách a Vetlé¹⁶³, v říjnu byli využíváni jako pomocná síla na sklizni brambor¹⁶⁴ a jablek,¹⁶⁵ od října do listopadu při sklizni cukrové řepy. Posílání byli na statek v Hracholuskách a Mnetěši. Práce se týkaly celých tříd od kvarty až do septimy. Na studenty vždy dohlíželi pedagogové.¹⁶⁶ Dále byli také využíváni například ke sterilizaci brambor¹⁶⁷ nebo hledání a likvidování mandelinky bramborové. Dne 5. května byl pod vedením profesorů vytvořen dvacetičlenný hledací oddíl, který měl zneškodňovat zápalné destičky, které byly shazovány z letadel.¹⁶⁸ V prosinci 1943 bylo 19 chlapců posláno zakopat městské potrubí.¹⁶⁹

¹⁵⁸ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 14, *Maturitní zkoušky a závěrečné zkoušky*. Třída VIII.b. Seznam abiturientů a předběžná zpráva o zkouškách dospělosti v letním období r. 1942.

¹⁵⁹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 14, *Maturitní zkoušky a závěrečné zkoušky*. Abiturientenverzeichnis und der vorlaufende Bericht über die Reifeprüfungen in Sommertermin 1943.

¹⁶⁰ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 14, *Maturitní zkoušky a závěrečné zkoušky*. Verzeichnis der Abiturientinnen.

¹⁶¹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 27.

¹⁶² Tamtéž, s. 10.

¹⁶³ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Niederschrift Nr. 3.

¹⁶⁴ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift IV.

¹⁶⁵ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift VII.

¹⁶⁶ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift IV.

¹⁶⁷ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift XIX.

¹⁶⁸ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 8.

¹⁶⁹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift XVI.

Na počátku listopadu 1941 se na gymnáziu zřídila strážní služba ze studentů vyšších tříd a probíhala zvýšená kontrola návštěv ústavu. Každý nově přichozí byl zaveden do ředitelny.¹⁷⁰ V lednu 1942 se ustanovila protiletcecká obrana ústavu složená z 50 členů (profesorů a studentů)¹⁷¹ a byly zavedeny také noční protiletcecké hlídky.¹⁷² Žáci měli účast na těchto hlídkách povinnou a prostrídávali se. Služba byla vypisována na celý týden, včetně sobot, nedělí, volných dnů (např. Štědrý den) i prázdnin¹⁷³ a nastupovalo se ve 20 hodin, na Štědrý den ve 22 hodin.¹⁷⁴ Studenti si na hlídkách krátili čas například hraním karet.¹⁷⁵

Vánoční prázdniny v roce 1941 začaly 19. prosince a měly trvat až do 19. ledna 1942. Kvůli silným a vytrvalým mrazům však musely být prodlouženy až do 3. března 1942. Aby se nezanedbávalo učivo, byly od 10. února každé úterý v 9 hodin studenti svoláváni do školy, kde dostávali domácí úkoly.¹⁷⁶

Ke konci války byli studenti gymnázia zapojováni v rámci tzv. Technische Nothilfe. Jednalo se o organizaci začleněnou do struktury pořádkové policie jako její technická složka. Hlavní úkoly spočívaly v odklizení trosk, podílení se na opravách budov v bombardovaných městech a v případě potřeby i vykonávání jiných prací technického charakteru ve prospěch protiletcecké ochrany a válečného hospodářství.¹⁷⁷ Původně měli být zapojováni pouze žáci vyšších průmyslových škol¹⁷⁸, ale ke konci války došlo i na studenty dalších středních škol. Na gymnáziu byli vybráni dva studenti septimy, Miloslav Podojil

¹⁷⁰ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 45.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 15–16.

¹⁷² SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift VII.

¹⁷³ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 45.

¹⁷⁴ Školákem v protektorátu (projekt Památníku Terežín). Protipožární hlídky (Brandwache). [online]. [cit. 2024-06-04]. Dostupné z: <https://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz/index.php/protiletcecka-obrana-a-ochrana/8-stedni-kola/protiletcecka-obrana-a-ochrana/197-text-2>.

¹⁷⁵ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 45.

¹⁷⁶ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Jahreshauptbericht für das Schuljahr 1941/1942. s. 7.

¹⁷⁷ EISENHAMMER, Miroslav. *Nucené nasazení studentů středních škol v období okupace*. [online]. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, 2013. [cit. 2024-06-16]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/53240/140026427.pdf?sequence=4&isAllowed=y>. s. 62.

¹⁷⁸ *Lidové noviny*. [online]. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 15.12.1943, 51(344). [cit. 2024-06-04]. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/uuid/uuid:e5f5b650-6dd5-11dd-ae70-000d606f5dc6>.

a Miroslav Ešpaner, oba se však velice brzy navrátili¹⁷⁹ „pro churavost“.¹⁸⁰ Dalších deset studentů septimy muselo být na několik dní v prosinci 1944 zaměstnáno na městském vyživovacím úřadě¹⁸¹ a sedm žákyň VIII. třídy pracovalo v továrně MEWA zpracovávající kovové výrobky.¹⁸² Posílání byli také jako výpomocní dělníci do kladenských podniků důležitých pro válečný průmysl.¹⁸³

3.2.8 Sběry

Na podřípských školách se pravidelně konaly sběry různých surovin. Byly například zavedeny povinné sběry kostí a každý měsíc byly předkládány okresnímu školnímu výboru v Roudnici výkazy.¹⁸⁴ Starý papír musel být odevzdán při měsíčním sběru papíru a ředitelství si nesmělo tvořit žádné zakázané zásoby papíru a lepenky.¹⁸⁵ Gymnázium se také zúčastnilo mimořádného sběru papíru, který byl vyhlášen 22. listopadu 1942.¹⁸⁶

Pravidelně také probíhal sběr léčivých rostlin, kterým byla pověřena profesorka přírodopisu Vladimíra Jankovská. Během jejích hodin se žáci seznámili s významem a druhem sběru léčivých bylin. Obvykle se nasbíralo celkem okolo 3 dkg usušených rostlin v hodnotě přes 150 korun.¹⁸⁷ Byliny se sušily ve školních místnostech a přechodně i na půdě. Usušené rostliny byly poté předány a vyúčtovány v lékárně U Zlaté koruny PhMr. Jaroslavem Venclíčkem.¹⁸⁸

¹⁷⁹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift XI.

¹⁸⁰ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 41.

¹⁸¹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift XI.

¹⁸² SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Niederschrift Nr. 3.

¹⁸³ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 28.

¹⁸⁴ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 1, *Inspekce*. Protokol. O sběru kostí a jiných odpadků.

¹⁸⁵ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 1, *Inspekce*. Protokol. O hospodaření papírem.

¹⁸⁶ SOA Litoemřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Jahreshauptbericht für das Schuljahr 1942/43. s. 12.

¹⁸⁷ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton 1, *Inspekce*. Protokol. O sběru kostí a jiných odpadů.

¹⁸⁸ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Jahreshauptbericht für das Schuljahr 1942/43. s. 12.

Od žáků se vyžadoval také sběr ovocných pecek, žaludů, bukvic, lopuchu a hub, který se odevzdával společně s léčivými rostlinami.¹⁸⁹ Kvůli sběru kuchyňského odpadu se obvykle zvolilo 12 chlapců ve věku 14 a více let, kteří ho dvakrát týdně sbírali ve městě a v této povinnosti se střídali s hospodářskou školou v Roudnici.¹⁹⁰ Odpad byl následně svážen do dvora Kalešov pro německé vepře.¹⁹¹ Knihy a společenské hry byly shromažďovány v rámci sbírky pro české dělníky, kteří byli nasazeni na práci v nacistickém Německu.¹⁹² Konaly se také veřejné sbírky starého oblečení, textilu a obuvi, do kterých se gymnázium zapojovalo, jelikož v jeho budově bylo jedno ze sběrných míst.¹⁹³ Dalšími shromažďovanými materiály byly sklo, železo, guma, plech a smalt.¹⁹⁴

Každý měsíc musela být výsledná váha sesbíraných materiálů zapsána a následně bylo vypočítáno průměrné množství na jednoho studenta. Toto číslo bylo následně srovnáváno s ostatními měsíci a zhodnoceno jako úspěšné nebo neúspěšné.¹⁹⁵ Průměrně se množství odpadu na studenta pohybovalo okolo dvou kilogramů za měsíc. Za jeden rok byli žáci schopni nasbírat téměř pět tun různého odpadu.¹⁹⁶

3.2.9 Kulturní akce a oslavy

Již v dubnu 1939 byla vlajka Československé republiky na budově školy vyměněna za říšskou vlajku. V den významných oslav, jako byly například narozeniny Adolfa Hitlera (20. dubna) nebo výročí vzniku protektorátu (15. března), byla budova vždy vyzdobena vlajkami.¹⁹⁷ Profesor výtvarné výchovy Rudolf Láska se v tyto dny postaral o výzdobu

¹⁸⁹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 38.

¹⁹⁰ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54. Jahreshauptbericht für das Schuljahr 1942/43*. s. 12.

¹⁹¹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 45.

¹⁹² SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54. Jahreshauptbericht für das Schuljahr 1942/43*. s. 8.

¹⁹³ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift VII.

¹⁹⁴ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54. Jahreshauptbericht für das Schuljahr 1941/1942*. s. 26.

¹⁹⁵ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift XI.

¹⁹⁶ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54. Jahreshauptbericht für das Schuljahr 1942/43*. s. 12.

¹⁹⁷ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 1, *Inspekce*. Protokol. O užívání vlajek a vlajkové výzdobě.

tělocvičny, kde se slavnosti konaly.¹⁹⁸ Od roku 1943 se oslavy přesunuly z tělocvičny do kreslírny.¹⁹⁹

Dne 30. ledna 1943 se konaly oslavy 10. výročí nástupu A. Hitlera k moci. Školy obdržely přípis, který pojednával o významu tohoto dne, a vyučující německého jazyka byli povinni v hodinách němčiny stručně německy přednést o důležitosti tohoto výročí. Text, který profesori přednesli žákům, nejprve schválil prozatímní správce ústavu F. Živný.²⁰⁰

I přes probíhající válku se žáci roudnického gymnázia zapojovali do kulturního dění, které jim pomáhalo na chvíli odvést pozornost od každodenních strastí. Studenti, kteří navštěvovali Městskou hudební školu v Roudnici, vystupovali na koncertech. Někteří byli členy Městské kapely. Ta byla vyzvána ministerstvem školství, aby spolupracovala s Kuratoriem a v rámci akce Umění mládeži pořádala několik koncertů.²⁰¹ V roce 1943 secvičili studenti dětskou divadelní hru *Broučci*²⁰² a o rok později se podíleli na divadelním představení *Kolébka* od Aloise Jiráska, kterou pořádalo Kuratorium pro výchovu mládeže v místním Německém domě.²⁰³ Navštěvovali také taneční kurzy, které se konaly v Roudnici nad Labem a v Libochovicích.²⁰⁴

Roudničtí představitelé NSDAP hledali v Roudnici vhodné prostory pro zřízení spolkového domu, tzv. Deutsches Heim (Německý domov). Ten byl sídlem místních představitelů NSDAP, ve kterém pořádali schůze a kulturní akce. Volba padla na místní hotel Říp, v němž sídlila i okresní hospodářská záložna. Její kanceláře převzalo v roce 1942 NSDAP a budova se tak stala místem schůzek strany působící ve městě.²⁰⁵ Kulturních akcí pořádaných v prostorách Deutsches Heim se často účastnili i studenti roudnického

¹⁹⁸ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54. Jahreshauptbericht für das Schuljahr 1941/1942.* s. 8.

¹⁹⁹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947).* s. 28.

²⁰⁰ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 4, *Dokumentace ke kronice.*

²⁰¹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady.* Protokol č. V.

²⁰² SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54. Jahreshauptbericht für das Schuljahr 1942/43.* s. 8.

²⁰³ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady.* Niederschrift XIX.

²⁰⁴ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady.* Protokol č. XI.

²⁰⁵ HRUBEŠOVÁ, Zuzana. *Okupace a retribuce. Spisy Mimořádného lidového soudu Litoměřice (1945-1948) jako pramen pro poznání protektorátní každodennosti v Roudnici nad Labem.* [online]. Diplomová práce. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, 2018. [cit. 2024-06-16]. Dostupné z: <https://dspace.tul.cz/handle/15240/124796>. s. 26.

gymnázia. Byly zde recitovány básně (Johanna Wolfganga Goetha, Friedricha Schillera)²⁰⁶, konaly se zde slety Kuratoria pro výchovu mládeže, přednáškové večery²⁰⁷ nebo také divadelní představení (*Rozbitý džbán* od Heinricha von Kleista,²⁰⁸ *Der Reiter* od Heinricha Zerkaulena).²⁰⁹

Další organizací, která se věnovala kulturním akcím pro studenty gymnázia, byla Veřejná osvětová služba (dále VOS). Ta vznikla v květnu 1943 za účelem „*kulturně politické výchovy českého národa a k jeho ochraně před rušivými vlivy*“ a spadala pod Ministerstvo lidové osvěty. Za jejím vznikem stál Emanuel Moravec, který do jejího vedení ustanovil Huga Tuskányho.²¹⁰ V Roudnici nad Labem měla VOS také svou pobočku. Pořádala pro studenty například Smetanův koncert,²¹¹ divadelní představení *Bzund'a a Brund'a* pro žáky nižšího gymnázia nebo komedii *Lakomec* pro studenty vyššího gymnázia.²¹²

Promítání kulturních filmů pro studenty gymnázia probíhalo v biografech Viktoria (dříve kino Sokol) a Koruna. Přesun studentů do těchto kin byl připravený a zorganizovaný. Žáci se pohybovali v trojstupu v pravé půli jízdní dráhy a profesori se měli na ulici vyhýbat zbytečnému křičení. Ke vhodnému ovládnutí pochodujícího útvaru byly určeny povely: „Četo, zkrátit krok!“ a „Četo, stát!“. Pochodující žáci neměli nikoho zdravit, pouze žák vedoucí třídu sám zdravil prozatímního správce a všechny pedagogy, které při vedení třídy potkal.²¹³

²⁰⁶ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift VII.

²⁰⁷ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift XI.

²⁰⁸ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift XVI.

²⁰⁹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift VII.

²¹⁰ SLEZÁK, Filip. *Veřejná osvětová služba v Protektorátu Čechy a Morava – institucionální analýza*. [online]. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2014. [cit. 2024-06-04]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/7mvi4s/>. s. 20.

²¹¹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift XIX.

²¹² SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift XXII.

²¹³ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Oznámení pp. členům profesorského sboru.

3.2.10 Zdraví

Při zvýšeném počtu hodin tělesné výchovy se kladl důraz utužování tělesné zdatnosti a odolnosti vůči nemocem. Dokonce i odborný zemský inspektor G. Werner byl spokojený s tělesným stavem žáků gymnázia. I přesto byl počet výskytu chřipek, angín, spál a záškrtů vyšší než dříve.²¹⁴ Jednou z příčin byla určitě nemožnost plně třídy vytopit.²¹⁵ Dva studenti gymnázia dokonce zemřeli. Žák Markvart skonal kvůli zánětu mozkových blan a student Ullrich zemřel po operaci nádoru na mozku.²¹⁶

Na počátku roku 1939/1940 bylo od 19. září do 30. září zastaveno vyučování z důvodu nebezpečí rozšíření dětské obrny.²¹⁷ Téhož roku proběhla naposledy tzv. zubní akce. Tu na zdejší ústavu zavedl profesor Konstantin Kalles již v roce 1926. Chrup studentů byl každoročně prohlédnut a opraven. U nemajetných studentů byly náklady uhrazeny ze zubního fondu.²¹⁸ Po zániku Československého červeného kříže byl zubní fond zabaven a k jeho obnově došlo až po válce.²¹⁹

Ve školním roce 1942/1943 silně vzrostl počet onemocnění u žáků. V roce 1943 se vyskytlo mnoho případů příušnic. Pokud se ve třídě vyskytlo infekční onemocnění, byl případ nahlášen obvodnímu lékaři, žáci byli posláni na jeden až dva dny domů a třídy byly vydezinfikovány. Studenti školy byli navíc dle žádosti městského lékaře vyzváni, aby hlásili podezření na angínu a každý den opakovaně kloktali.²²⁰ Častý byl mezi studenty záškrta, spála a kloubní revmatismus.²²¹ Každý rok probíhalo proti záškrtu očkování. Očkovovalo se i proti černým neštovicím.²²²

²¹⁴ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 3.

²¹⁵ Tamtéž, s. 6.

²¹⁶ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Hlavní výroční zpráva za školní rok 1940/1941. s. 11.

²¹⁷ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Hlavní výroční zpráva za školní rok 1939/40. s. 4.

²¹⁸ Tamtéž, s. 11.

²¹⁹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Hlavní výroční zpráva za školní rok 1945/1946. s. 6.

²²⁰ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Jahreshauptbericht für das Schuljahr 1942/43. s. 9-10.

²²¹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift XVI.

²²² SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 20.

Nejdůležitější zásady hygieny občas učili studenty profesori v hodinách tělesné výchovy a přírodopisu. Během roku neprobíhaly žádné pravidelné lékařské prohlídky. Učitelé vážili a měřili žáky na začátku a před koncem školního roku. Konaly se také zdravotní přednášky pro studenty. Dr. Klímová-Fügnerová měla přednášku na téma „*Zdraví dnešních žen*“ pro studentky od VI. do VIII. třídy. Dr. Hoffmannová z Ligy proti tuberkulóze přednesla referát na téma „*Co bychom měli vědět o tuberkulóze?*“.²²³ Žáci vyššího stupně absolvovali také přednášky o pohlavních chorobách. Pro studenty je vedl roudnický doktor Kastner, pro studentky profesorka Jankovská.²²⁴

Důraz byl kladen na sport a pravidelný pohyb žactva. Konaly se turnaje ve fotbalu, basketbalu, volejbalu a nohejbalu proti žákům jiných škol,²²⁵ jezdilo se na atletické závody do Prahy. Někteří žáci byli členy roudnického hokejového klubu.²²⁶ V hodinách tělesné výchovy byl kladen důraz na cvičení, která podporují kázeň a kolektivní vystupování.²²⁷ Pro výchovné povznesení byla trénována krátká pochodová cvičení při českých a německých pochodových písních. Pokud se žáci školy museli někam dostavit hromadně, postupovalo se vždy přesně v souladu s nacvičenými pochodovými cvičeními.²²⁸

3.2.11 Zatčení roudničtí profesori

V souvislosti s roudnickým gymnáziem je nejznámějším případem nacistické perzekuce určitě zatčení studentů sexty a septimy, čemuž se v textu věnuji v následující podkapitole. Perzekuce se však netýkala jen studentů, ale vyskytlo se i několik případů zatčení pedagogů, na jejichž osudy se zaměřuje právě tato část práce.

Profesor Miroslav Broft byl v Roudnici nad Labem městským kronikářem, předsedou Odboru klubu českých turistů, místopředsedou Sokola v Roudnici nad Labem a jednatelem

²²³ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54. Jahreshauptbericht für das Schuljahr 1942/43.* s. 14.

²²⁴ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54.* Hlavní výroční zpráva za školní rok 1940/1941. s. 10.

²²⁵ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady.* Protokol č. XIX.

²²⁶ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54. Jahreshauptbericht für das Schuljahr 1942/43.* s. 8.

²²⁷ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady.* Niederschrift VII.

²²⁸ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54. Jahreshauptbericht für das Schuljahr 1942/43.* s. 16.

roudnické sokolské župy. Po vzniku protektorátu se stal také kulturním referentem Národního souručenství v roudnickém okrese a předsedou okresního osvětového výboru.²²⁹ Zatčen tajnou státní policií byl 9. října 1941 v rámci rozsáhlé zatýkací akce Aktion Sokol zaměřené proti vedoucím činovníkům České obce sokolské, jejímž aktivním členem Miroslav Broft byl. Represe se uskutečnila po příjezdu R. Heydricha do Prahy a 11. října byla Česká obec sokolská rozpuštěna.²³⁰ Téhož dne policie Brofta převezla do Malé pevnosti v Terezíně a následujícího roku v lednu byl odvezen do vyhlazovacího tábora v Osvětimi, kde 16. února 1942 zemřel.²³¹

Kaplan římskokatolické církve Josef Pikora vyučoval na roudnickém gymnáziu náboženství. V listopadu 1942 byl však na telefonní příkaz Gustava Wenera suspendován.²³² Stalo se tak den poté, kdy právě zemský inspektor Werner provedl inspekci na hodině náboženství. Došlo zde nejspíše k roztržce mezi oběma muži ohledně vyučovacího jazyka.²³³ O půl roku později byl Josef Pikora zatčen a od května do srpna 1943 vězněn ve věznici gestapa v Terezíně. Poté došlo k jeho přemístění do Buchenwaldu, a nakonec v roce 1944 do Dachau, kde se dočkal osvobození.²³⁴

3.2.12 Zatčení studenti VI. a VII. třídy

Dne 20. června 1942 okolo poledne kladenské gestapo zatklo 16 studentů VI. (pouze chlapce) třídy a všechny žáky VII. A, tedy 14 studentů a 16 studentek roudnického gymnázia.²³⁵ Všechny dívky ze sexty byly poslány domů.²³⁶ Zbytek třídy společně se studenty a studentkami septimy byl odvezen do Malé pevnosti v Terezíně, která sloužila jako

²²⁹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Hlavní výroční zpráva za školní rok 1939/40. s. 3.

²³⁰ HÁJKOVÁ, Alena. MEDAILONKY VĚZŇŮ. DENÍKY: Příběh profesora Miloslava Brofta. In: *Terezínské listy*. Praha: OSWALD, 2001. s. 78.

²³¹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 11.

²³² SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 2, *Osobní spisy učitelů a profesorů A – K*. Osobní výkaz: Josef Pikora.

²³³ KUBÍK, Miroslav. P. Josef Pikora. In: *Vlastivědný sborník Podřipsko*. Roudnice nad Labem: výbor Společnosti pro obnovení Podřipského muzea v Roudnici nad Labem, 1994. **1994**(4). s. 83.

²³⁴ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 2, *Osobní spisy učitelů a profesorů A – K*. Osobní výkaz: Josef Pikora.

²³⁵ POLONCARZ, Marek. Případ roudnických studentů. In: *Terezínské listy*. Praha: OSWALD, 1988. s. 19.

²³⁶ BARDFELD, Robert. Tři roky pod Damoklovým mečem. In: *70: Horovo státní reál. gymnasium v Roudnici n. L.* Roudnice nad Labem: Výbor pro oslavy 70 let gymnasia v Roudnici n. L., 1947. s. 24.

policejní věznice gestapa, kde byli tvrdě vyslýcháni.²³⁷ Téhož dne bylo zatčeno i 38 studentů Vyšší hospodářské školy v Roudnici nad Labem.²³⁸

Studenti byli oficiálně obviněni z přípravy atentátu na řídícího učitele německé obecné školy a aktivního člena různých nacistických spolků a organizací Alfréda Bauera. Skutečnost byla však jiná. Student septimy Karel Dvořák, který byl podle spolužáků popsán jako duševně nevyrovnaný a přecitlivělý, byl zamilovaný do dívky Inge, což byla dcera Alfréda Bauera. V záchvatu rozhořčení proto prohlásil, že kdyby mohl, tak by Bauera zabil. Spolužáci jeho výrok nebrali vůbec vážně.²³⁹ Nicméně manželka místního konfidenta gestapa Štefana Rjazancewa Bauera upozornila na studenta Dvořáka a jeho připravovaný „atentát“, o kterém se doslechla od svého muže.²⁴⁰ Důvodem, proč byla zatčena i část sexty, byla nešťastná náhoda, kdy výplody své fantazie Karel Dvořák vyprávěl na ulici i dvěma sextánům – Miroslavovi Kubíkovi a Robertovi Bardfeldovi.²⁴¹

Zatčení studenti byli v Terezíně ihned zapojeni jako ostatní vězni do různých prací. Část byla vyslána do stavebního komanda, další byli zapojeni do sklizně sena nebo do řemeslných dílen, uklízení atd. Děvčata nemusela tak tvrdě pracovat, povolávána byla spíše nepravidelně, a to do sklizně zeleniny, pasení koz anebo chodila uklízet.²⁴² V důsledku špatných hygienických podmínek zemřel na marodce septimán Miroslav Lácha na zápal plic.²⁴³

Většina studentů se postupně po třech měsících dočkala propouštění a následně jim byla na roudnickém pracovním úřadě přidělena práce. Část šla pracovat do roudnického závodu MEWA, osm chlapců bylo posláno do kladenských dolů²⁴⁴, nejvíce (17 studentů) se přidalo

²³⁷ POLONCARZ, M. Případ roudnických studentů, s. 19.

²³⁸ RAPA VÁ, Ivana. Trestní nalézací komise v Roudnici nad Labem (1946-1948), Vybrané případy související s existencí věznice gestapa v Terezíně. In: *Terezínské listy*. Praha: Oswald, 2021. s. 102.

²³⁹ Tamtéž, s. 18-19.

²⁴⁰ LOZOVIUKOVÁ, Kateřina, SUCHÁ, Jitka a RADVANOVSKÝ, Zdeněk. *Mimořádný lidový soud v Liberci a Litoměřicích v letech 1945-1948*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, 2001. s. 63.

²⁴¹ ČERMÁKOVÁ, Dagmar. Roudnický atentát. In: *Terezínské listy*. Most: Severočeské nakladatelství, 1976. s. 37-38.

²⁴² POLONCARZ, M. Případ roudnických studentů, s. 19-20.

²⁴³ KUBÍK, Miroslav. *Tři roky prázdnin*. Praha: Cellula, 2020. s. 23.

²⁴⁴ POLONCARZ, M. Případ roudnických studentů, s. 23.

na stavbu benzinových nádrží v Hněvicích.²⁴⁵ Propuštěné dívky pracovaly na Křivoklátu, kde sbíraly šišky a bukvice a odklízely roští. Poté většina začala také pracovat v MEWĚ nebo v jiných továrnách. Jedna studentka a 16 studentů však propuštění nebyli a následně došlo k jejich rozmístění do tří koncentračních táborů – Flossenbürg, Buchenwald, Osvětim. Domů se celkem devět z nich nikdy nevrátilo.²⁴⁶

Po válce byl A. Bauer zatčen a předán do Roudnice nad Labem. Jeden z příslušníků kladenského gestapa označil za skutečného viníka Rjazancewa, který měl získávat zprávy od člena Vlajky, studenta Lipinského, jenž při výslechu uvedl, že Rjazancew pořádal večírky pro studenty, na kterých mu poskytovali informace. Bauer byl Mimořádným lidovým soudem v Litoměřicích odsouzen k trestu smrti oběšením.²⁴⁷ Rjazancew nebyl odsouzen, jelikož unikl těsně před osvobozením s oddílem SS a o jeho osudu nejsou žádné další informace. Student Lipinský byl odsouzen k 15 letům vězení.²⁴⁸

3.3 Závěr války na gymnáziu

V srpnu roku 1944 byla uzavřena dohoda mezi vedoucím školského odboru dr. Heckelem, okresním školním inspektorem Bayerem a řediteli škol v Roudnici o případném obsazení celé budovy gymnázia pro středisko NPEA.²⁴⁹ Tato situace nastala 6. ledna 1945. Kancelář vedení, archiv, studentská knihovna a třídy gymnázia se do 12. ledna přestěhovaly do budovy Vyšší hospodářské školy a třídy z hospodářské školy se stěhovaly do roudnické dívčí školy. Předměty z kreslírny a z hudební sbírky byly uloženy v kapli ústavu a předměty fyzikálního, chemického, biologického a matematického kabinetu následně převzalo NPEA.²⁵⁰ Vánoční prázdniny se podle nařízení MŠANO prodloužily na neurčito a úkoly byly zadávány každý pátek.²⁵¹

²⁴⁵ MRÁZEK, Jan. *Atentát 1942 a perzekuce roudnických studentů*. Roudnice nad Labem: Podřipské muzeum, 2007. s. 16

²⁴⁶ POLONCARZ, M. Případ roudnických studentů, s. 22-23.

²⁴⁷ LOZOVIUKOVÁ, Kateřina, SUCHÁ, Jitka a RADVANOVSKÝ, Zdeněk. *Mimořádný lidový soud v Liberci a Litoměřicích v letech 1945-1948*, s. 64-66.

²⁴⁸ LOZOVIUKOVÁ, Kateřina, *Mimořádný lidový soud v Litoměřicích – případ Alfred Bauer*. In: *České, slovenské a československé dějiny 20. století*. Ústí nad Orlicí: Ořtis, 2006, **2006**(1). s. 77.

²⁴⁹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 4, *Dokumentace ke kronice*.

²⁵⁰ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Niederschrift XI.

²⁵¹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 41-42.

Velmi záhy, 15. února 1945, však byla část nové budovy gymnázia zabrána vojenskými úřady pro SS Luftwaffengruppenkommando. Ze sedmi místností užívaných gymnáziem zbyla pouze ředitelna. Úkoly se kvůli nedostatku místa předávaly v sále kina Viktorie. Čtyři učitelé byli posláni jako výpomoc na bytové oddělení obecního úřadu kvůli přílivu uprchlíků. Zbytek profesorského sboru a všichni žáci byli posláni ke třídění pneumatik uskladněných v sále restaurace U Libuše.²⁵²

Podle nařízení MŠANO se mělo po velikonočních svátcích obnovit vyučování v náhradních místnostech. Jelikož však nebyly žádné prostory k dispozici, nadále se ukládala žákům práce na doma. Studenti sexty a septimy byli v březnu povoláni na zákopové práce do Rajhradu na Moravě. Zbylé studentky a všichni žáci kvarty a kvinty odjeli v dubnu sázet stromky do Hněvic. V té době byla již obsazena i ředitelna.²⁵³

Situace vygradovala v květnu 1945. Ve dnech 8. a 9. května byly severní a střední Čechy intenzivně bombardovány sovětskými letouny.²⁵⁴ A právě 9. května 1945 ve 12:00 jedna puma spadla do sklepa pod školníkův byt, čímž vyrazila podlahu, zdemolovala zařízení bytu,²⁵⁵ zničila střechu budovy, všechna okna, omítku²⁵⁶ a kompletně poškodila chemickou sbírku.²⁵⁷ Při náletu na Roudnici zemřela i studentka III. ročníku Růžena Zelenková.²⁵⁸ Během květnových dnů pomáhaly studentky a profesorky Konarovská a Jankovská ve službách Červeného kříže v Terezíně. Společným úsilím žáků i profesorů se postupně ústav dával do pořádku. Budova byla vyklizena a vyčištěna, zpět se převezl nábytek.²⁵⁹ I přes rozsáhlé škody se 30. května opět obnovilo vyučování.²⁶⁰ Kázeň byla

²⁵² Tamtéž.

²⁵³ Tamtéž, s. 42.

²⁵⁴ PLAVEC, Michal. Stále živá historie. Propaganda kolem sovětských náletů v květnu 1945. In: *Paměť a dějiny*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2014. 2014(2). s. 39.

²⁵⁵ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 42

²⁵⁶ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Almanach Gymnázium Roudnice nad Labem 1992*.

²⁵⁷ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 4, *Učební pomůcky, sbírky a knihovna*.

²⁵⁸ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady*. Konferenční zpráva o III. třídě.

²⁵⁹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 42.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 50.

začátkem nového školního roku ještě velmi rozjitřená vlivem květnových událostí, ale postupně se dostala během roku pod kontrolu.²⁶¹

V letním období byly utvořeny tři VIII. třídy se 72 žáky. Celkem 49 žáků se do oktávy dostalo díky výnosu Ministerstva školství a osvěty z 25. května 1945 o odčinění křivd.²⁶² Všichni následně absolvovali tříměsíční kurz pro abiturienty a maturitní vysvědčení získali bez zkoušky, čímž mělo být „*odčiněno jejich utrpení*“.²⁶³ Pro dobrovolné opakování posledního ročníku se rozhodli čtyři studenti.²⁶⁴

Prozatímní vedoucí Jan Čapek byl po skončení války své funkce ihned zproštěn a byl umístěn do zajišťovací vazby pro přechovávání nehlášeného německého majetku.²⁶⁵ Do čela ústavu se navrátil Antonín Kalous a ve funkci setrval až do roku 1948.²⁶⁶

²⁶¹ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Hlavní výroční zpráva za školní rok 1945/1946. s. 5.

²⁶² Tamtéž, s. 3.

²⁶³ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 47.

²⁶⁴ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*. Hlavní výroční zpráva za školní rok 1945/1946. s. 3.

²⁶⁵ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 2, *Osobní spisy učitelů a profesorů A–K*. Osobní výkaz: Jan Čapek.

²⁶⁶ SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*. s. 50.

Závěr

Cílem této práce bylo představit vliv protektorátu Čechy a Morava na chod Gymnázia v Roudnici nad Labem. Na začátku se čtenáři seznámili s obecným historickým kontextem stavu školství v protektorátu, ve druhé, hlavní části již byla prezentována situace na roudnickém gymnáziu ve třech obdobích – během druhé republiky, protektorátního období a samotného závěru války v roce 1945.

Díky tomuto rozdělení byly patrné rozdílné charaktery těchto etap. V období druhé republiky se stal pro gymnázium hlavní výzvou příliv uprchlíků z obsazeného pohraničí a nedostatečné prostory. Během protektorátu čelila škola více problémům a zásahům. Právě zkoumáním omezování činnosti školy, stavu budovy a vybavení, pedagogického sboru a studentů, kulturních akcí atd. jsem se snažila poskytnout ucelený pohled na válečnou zkušenost školy. Zásadní pro fungování ústavu bylo také sloučení s terezínským reálným gymnáziem a postupné obsazování budovy institutem NPEA. Neustálý nedostatek prostoru se na druhou stranu kompenzoval germanizační snahou o snížení počtu českých středoškoláků.

Vrchol nacistického teroru se projevil při zatčení dvou profesorů roudnického gymnázia, celé septimy a chlapců ze sexty gestapem a jejich vězněním v terezínské Malé pevnosti. Falešnou záminkou bylo obvinění studentů z přípravy atentátu na řídícího učitele německé obecné školy, Alfréda Bauera. Skutečným důvodem byly však nenávistné výroky studenta septimy Karla Dvořáka vůči Bauerovi. Většinu studentů po několika měsících propustili a přidělili na práce v továrnách a dolech, ale část žáků místo propuštění čekala cesta do koncentračních táborů, ze kterých se devět studentů nevrátilo. Právě toto téma je pravidelně připomínáno nejen na regionálních školách v rámci výuky, ale také při vzpomínkových pietních akcích. Poslední výroční akce, které se ještě zúčastnili pamětníci Robert Bardfeld a Miroslav Kubík, se konala v roce 2017 v prostorách bývalého gymnázia, které nyní slouží jako budova 2. základní školy v Roudnici nad Labem.

V závěrečné kapitole o situaci na konci války již nelze plně hovořit o školním systému gymnázia, jelikož v roce 1945 až do konce války žádná výuka neprobíhala. Profesori i žáci byli plně zapojeni do válečných prací a celá budova gymnázia byla obsazena Wehrmachtem. Text také nastínil květnové události roku 1945, kdy na ústav dopadla při

sovětském bombardování Roudnice puma, která značně poškodila budovu i její vnitřní vybavení. V závěru se práce věnuje také obnově vyučování a poválečným tříměsíčním kurzům pro abiturienty.

Téma historie roudnického gymnázia není zdaleka vyčerpané a poskytuje celou řadu nezpracovaných témat. Mezi ně patří například založení, fungování a význam ústavu v období Rakouska-Uherska, vývoj za první republiky nebo analýza událostí přelomových let 1948, 1968 a 1989, při které je možné využít vzpomínek pamětníků jako primárních zdrojů. Další možností pro budoucí výzkum je také nahlédnutí do historie ostatních škol na Podřipsku, například současné Střední odborné školy v Roudnici nad Labem. Tato instituce je jednou z nejstarších svého druhu a během druhé světové války se také potýkala s perzekucí svých studentů.

V době protektorátu čelil vzdělávací systém nesčetným výzvám. Uprostřed těchto protivenství lze však nalézt příklady odolnosti, které významně přispěly k překonání těchto překážek. Výsledky této práce tak mohou nejen obohatit porozumění historickému kontextu vývoje protektorátního školství, ale také dokládají odolnost vzdělávacích institucí, a zejména studentů a pedagogů, v náročných podmínkách.

Seznam použitých informačních zdrojů

Prameny

BARDFELD, Robert. Tři roky pod Damoklovým mečem. In: *70: Horovo státní reál. gymnasium v Roudnici n. L.* Roudnice nad Labem: Výbor pro oslavy 70 let gymnasia v Roudnici n. L., 1947.

Böhmen und Mähren: Blatt des Reichsprotectors in Böhmen und Mähren: 1/2. [online]. Prag: Volk und Reich, 11. 1941. [cit. 2024-06-04]. ISSN 2464-6121. Dostupné z: <https://digitalnitudovna.army.cz/uuid/uuid:7ace261d-2687-11eb-b37b-001b63bd97b>.

Dekret č. 83/1940 Sb., o slibu členů vlády, veřejných zaměstnanců a jiných orgánů veřejné správy. In: *Systém ASPI.* [online]. Wolters Kluwer. [cit. 2024-6-13]. ISSN 2336-517X. Dostupné z: www.aspi.cz.

KUBÍK, Miroslav. *Tři roky prázdnin.* Praha: Cellula, 2020.

Lidové noviny. [online]. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 15.12.1943, 51(344). [cit. 2024-06-04]. ISSN 1802-6265. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/vkol/uuid/uuid:e5f5b650-6dd5-11dd-ae70-000d606f5dc6>.

SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 1, *Inspekce.*

SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 2, *Osobní spisy učitelů a profesorů A – K.*

SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 3, *Osobní spisy učitelů a profesorů L – W.*

SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 4, *Dokumentace ke kronice.*

SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 4, *Učební pomůcky, sbírky a knihovna.*

SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 4, *Učitelský sbor.*

SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 7, *Pedagogické rady.*

SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 14, *Maturitní zkoušky a závěrečné zkoušky*.

SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Almanach Gymnázium Roudnice nad Labem 1977*.

SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Almanach Gymnázium Roudnice nad Labem 1992*.

SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54*.

SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, inv. č. 129, kniha, č. j. 127, *Kronika ústavu (od 1. září 1940–1947)*.

SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, kniha č. 99. *Stipendisté*.

ŠROBÁR, Vavro. *Státní hospodaření za války a po revoluci: výklad ministra financí Dr. Vavro Šrobára k státnímu rozpočtu na rok 1946 a průvodní zpráva ministerstva financí*, sv. 3. [online]. Praha: Ministerstvo financí Republiky československé, 1946. [cit. 2024-06-04]. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:3957da40-3c4c-11e8-a7aa-005056825209>.

Vládní nařízení č. 379/1938 Sb., o úpravě některých personálních poměrů ve veřejné správě. In: *Systém ASPI*. [online]. Wolters Kluwer. [cit. 2024-4-13]. ISSN 2336-517X. Dostupné z: www.aspi.cz.

Odborná literatura

ČERMÁKOVÁ, Dagmar. Roudnický atentát. In: *Terezínské listy*. Most: Severočeské nakladatelství, 1976.

DOLEŽAL, Jiří. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*. Praha, Národní filmový archiv, 1996. ISBN: 80-7004-085-8.

HÁJKOVÁ, Alena. MEDAILONKY VĚZŇŮ. DENÍKY: Příběh profesora Miloslava Brofta. In: *Terezínské listy*. Praha: OSWALD, 2001. ISBN 80-85433-56-7.

KASPEROVÁ, Dana. Vzdělávání židovských dětí v Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939-1942. In: *Pedagogika*. Praha: Karlova univerzita, Pedagogická fakulta, 2005, **2005**(3), ISSN 2336-2189.

KUBÍK, Miroslav. P. Josef Pikora. In: *Vlastivědný sborník Podřipsko*. Roudnice nad Labem: výbor Společnosti pro obnovení Podřipského muzea v Roudnici nad Labem, 1994. **1994**(4).

LOZOVIUKOVÁ, Kateřina, Mimořádný lidový soud v Litoměřicích – případ Alfred Bauer. In: *České, slovenské a československé dějiny 20. století*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2006, **2006**(1). ISBN 978-80-7435-750-3.

LOZOVIUKOVÁ, Kateřina, SUCHÁ, Jitka a RADVANOVSKÝ, Zdeněk. *Mimořádný lidový soud v Liberci a Litoměřicích v letech 1945-1948*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, 2001. ISBN 80-7044-326-X.

MICHLOVÁ, Marie, *Protentokrát aneb česká každodennost 1939–1945*. Řitka: Nakladatelství ČAS, 2012. ISBN 978-80-87470-60-2.

MORKES, František. *Československé školy v letech 2. světové války*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2005. ISBN 80-901461-8.

MRÁZEK, Jan. *Atentát 1942 a perzekuce roudnických studentů*. Roudnice nad Labem: Podřipské muzeum, 2007. ISBN 978-80-86924-07-6.

PLAVEC, Michal. *Bomby pod Řípem: nálety na Kralupy nad Vltavou, Neratovice, Veltrusy, Hněvice, Mělník, Roudnici nad Labem a další sídla během druhé světové války*. Cheb: Svět křídél, 2008. ISBN 978-80-86808-56-7.

PLAVEC, Michal. Stále živá historie. Propaganda kolem sovětských náletů v květnu 1945. In: *Paměť a dějiny*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2014. **2014**(2). ISSN 1802-8241.

POLONCARZ, Marek. Případ roudnických studentů. In: *Tereziánské listy*. Praha: OSWALD, 1988.

RAPAVÁ, Ivana. Trestní nalézací komise v Roudnici nad Labem (1946-1948), Vybrané případy související s existencí věznice gestapa v Terezíně. In: *Tereziánské listy*. Praha: Oswald, 2021. ISBN 978-80-88052-25-8.

ŠIMŮNEK, Michal. Poslední „vůdcovská škola“ nacistické diktatury. Tzv. Nacionálně politicky výchovný ústav Čechy (Nationalpolitische Erziehungsanstalt Böhmen) v Kutné Hoře, 1943–1945. In: *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis*. Praha: Karolinum, 2011. **51**(1). ISSN: 0323-0562.

ŠUSTOVÁ, Magdaléna. Inspektor Gustav Werner a jeho vliv na fungování českých středních škol v Protektorátu Čechy a Morava. In: *Historia scholastica*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2016. **2**(2). ISSN 2336-680X.

Elektronické zdroje

BENDA, Jan. „Do vlasti z vlasti emigrují a zpátky zase...“ *Migrace z okupovaného pohraničí ve druhé republice*. [online]. Doktorská disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, 2011. [cit. 2024-06-16]. Dostupné z: <https://dodo.is.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/47052/140004622.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

EISENHAMMER, Miroslav. *Nucené nasazení studentů středních škol v období okupace*. [online]. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, 2013. [cit. 2024-06-16]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/53240/140026427.pdf?sequence=4&isAllowed=y>.

HRUBEŠOVÁ, Zuzana. *Okupace a retribuce. Spisy Mimořádného lidového soudu Litoměřice (1945-1948) jako pramen pro poznání protektorátní každodennosti v Roudnici nad Labem*. [online]. Diplomová práce. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, 2018. [cit. 2024-06-16]. Dostupné z: <https://dspace.tul.cz/handle/15240/124796>.

KOPPLOVÁ, Barbara. Der Neue Tag – jeden z konců německého tisku v Čechách a na Moravě. In: *Acta Musei Nationalis Pragae – Historia litterarum*. [online]. Praha: Národní muzeum, 2012, 57(4). [cit. 2024-06-16] ISSN 0036-5351. Dostupné z: <https://publikace.nm.cz/periodicke-publikace/amnphl/57-4/der-neue-tag-jeden-z-koncu-nemeckeho-tisku-v-cechach-a-na-morave>.

MATUŠKOVÁ, Leona a Jana BEČVÁŘOVÁ. DIVIZE VNĚJŠÍCH VZTAHŮ SSČ AV ČR. *Proměny státního svátku od vzniku Československa po letošní pandemii*. [online]. AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY. Akademie věd České republiky. [cit. 2024-04-08]. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/veda-a-vyzkum/historicke-vedy/Promeny-statniho-svatku-od-vzniku-Ceskoslovenska-po-letosni-pandemii/>.

SLEZÁK, Filip. *Veřejná osvětová služba v Protektorátu Čechy a Morava – institucionální analýza*. [online]. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2014. [cit. 2024-06-04]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/7mvi4s/>.

Školákem v protektorátu (projekt Památníku Terezín). Protipožární hlídky (Brandwache). [online]. [cit. 2024-06-04]. Dostupné z: <https://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz/index.php/protiletecka-obrana-a-ochrana/8-stedni-kola/protiletecka-obrana-a-ochrana/197-text-2>.

ŠUSTROVÁ, Radka. Děti a válka: České a německé děti v Protektorátu Čechy a Morava. In: *Sborník příspěvků ze symposia k 70. výročí vypuknutí druhé světové války*. [online]. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. [cit. 2024-06-07]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/publikace/sborniky/valecny-prozitek/sustrova-radka.pdf>.

Seznam obrazových příloh

Příloha 1: Gymnázium na počátku 20. století – původní budova v ulici Jungmannova (dnes budova 2. základní školy Roudnice nad Labem). (Osobní archiv kronikáře města Roudnice nad Labem Jana Nerudy).

Příloha 2: Budova gymnázia za druhé světové války. (Osobní archiv kronikáře města Roudnice nad Labem Jana Nerudy).

Příloha 3: Profesorský sbor na konci školního roku 1936/1937, první řada zleva – V. Červenka, A. Minařík, J. Tombová, Dr. V. Špaček, ředitel K. Schättinger, J. Dobr, K. Finková, A. Kalous, K. Kalles, druhá řada zleva – J. Metelka, K. Krásný, Fr. Šebík, M. Broft, J. Stárek, J. Pikora, J. Jánský, M. Ondráček, J. Trefný (*Almanach Gymnázia Roudnice nad Labem 1877-1997*, s. 108.)

Příloha 4: Studentky na nucených pracích. (JIRKA, Luděk. Lidmila Daňková. In: *Paměť národa* [online]. [cit. 2024-07-02]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/dankova-lidmila-1923>.)

Příloha 5: Společná fotografie studentů po osvobození Roudnice nad Labem. (Osobní archiv kronikáře města Roudnice nad Labem Jana Nerudy).

Příloha 6: Budova poškozená bombou v květnu 1945 (místem dopadu je díra v budově viditelná na fotografii). (Osobní archiv kronikáře města Roudnice nad Labem Jana Nerudy).

Příloha 7: Studenti během poválečného tříměsíčního kurzu pro studenty oktávy. (KRÁKORA, Lukáš. Libuše Chourová. *Paměť národa* [online]. [cit. 2024-07-02]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/chourova-libuse-1924>.)

Příloha 8: Maturitní tablo VIII.B z roku 1945. ((JIRKA, Luděk. Lidmila Daňková. *Paměť národa* [online]. [cit. 2024-07-02]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/dankova-lidmila-1923>.)

Příloha 9: Maturitní tablo VIII.C z roku 1945 (studenti, jejichž jména jsou na černém podkladě, byli zatčeni a vězněni v Malé pevnosti v Terezíně). (MRÁZEK, Jan. *Atentát 1942 a perzekuce roudnických studentů*. Roudnice nad Labem: Podřipské muzeum, 2007. ISBN 978-80-86924-07-6. s. 21.)

Příloha 10: Profesor Miroslav Broft před zatčením. (Osobní archiv kronikáře města Roudnice nad Labem Jana Nerudy).

Příloha 11: Profesor Miroslav Broft na vězeňské fotografii z Osvětimi. (Osobní archiv kronikáře města Roudnice nad Labem Jana Nerudy).

Příloha 12: Kněz Josef Pikora před zatčením. (Osobní archiv kronikáře města Roudnice nad Labem Jana Nerudy).

Příloha 13: Tablo studentů, kteří zemřeli v koncentračních táborech (zleva shora – Karel Švojgr, Miroslav Lácha, Sylvie Reiterová, Bohumil Kratochvíl, Ivo Karfík, Ladislav Adamec, Miroslav Kukuk, Otomar Fabián, Karel Dvořák). (KRÁKORA, Lukáš. Libuše Chourová. *Paměť národa* [online]. [cit. 2024-07-02]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/chourova-libuse-1924>.)

Příloha 14: Portrét studenta Roberta Bardfelda z Buchenwaldu, rok 1944. (JIRKA, Luděk. Robert Bardfeld. *Paměť národa* [online]. [cit. 2024-07-02]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/bardfeld-robert-20130123-0>.)

Příloha 15: Student Miroslav Kubík na vězeňské fotografii z Osvětimi. (KRÁKORA, Lukáš. Miroslav Kubík. *Paměť národa* [online]. [cit. 2024-07-02]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/kubik-miroslav-1925>.)

Příloha 16: Dva z přeživších studentů bývalé sexty na výročí 75 let po zatčení studentů roudnického gymnázia – zleva Robert Bardfeld a Miroslav Kubík. (Osobní archiv kronikáře města Roudnice nad Labem Jana Nerudy).

Příloha 17: Pokládání kytic na hrob studenta septimy Miroslava Láchy zástupci města (zleva bývalý místostarosta František Padělek a bývalý starosta Vladimír Urban) při výročí 75 let po zatčení studentů roudnického gymnázia. (Osobní archiv kronikáře města Roudnice nad Labem Jana Nerudy).

Příloha 18: Záznamy leteckých poplachů z roku 1944. (SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 4, *Dokumentace ke kronice.*)

Příloha 19: Nákres druhého poschodí gymnázia. (SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 4, *Dokumentace ke kronice.*)

Příloha 20: Přehled stipendií určených na podporu žáků ve školním roce 1941/1942. (SOA Litoměřice, fond Gymnázium Roudnice nad Labem, karton č. 22, *Výroční zprávy č. 21–54. Jahreshauptbericht für das Schuljahr 1941/1942.*)

Obrazové přílohy

Příloha 1: Gymnázium na počátku 20. století – původní budova v ulici Jungmannova až do roku 1956 (dnes budova 2. základní školy Roudnice nad Labem).

Příloha 2: Budova gymnázia za druhé světové války.

Příloha 3: Profesorský sbor na konci školního roku 1936/1937, první řada zleva – V. Červenka, A. Minařík, J. Tombová, Dr. V. Špaček, ředitel K. Schättinger, J. Dobr, K. Finková, A. Kalous, K. Kalles, druhá řada zleva – J. Metelka, K. Krásný, Fr. Šebík, M. Broft, J. Stárek, J. Pikora, J. Jánský, M. Ondráček, J. Trefný.

Příloha 4: Studentky na nucených pracích.

Příloha 5: Společná fotografie studentů po osvobození Roudnice nad Labem.

Příloha 6: Budova poškozená bombou v květnu 1945 (místem dopadu je díra v budově viditelná na fotografii).

Příloha 7: Studenti během poválečného tříměsíčního kurzu pro studenty oktávy.

Příloha 8: Maturitní tablo VIII.B z roku 1945.

Příloha 9: Maturitní tablo VIII.C z roku 1945 (studenti, jejichž jména jsou na černém podkladě, byli zatčeni a vězněni v Malé pevnosti v Terezíně).

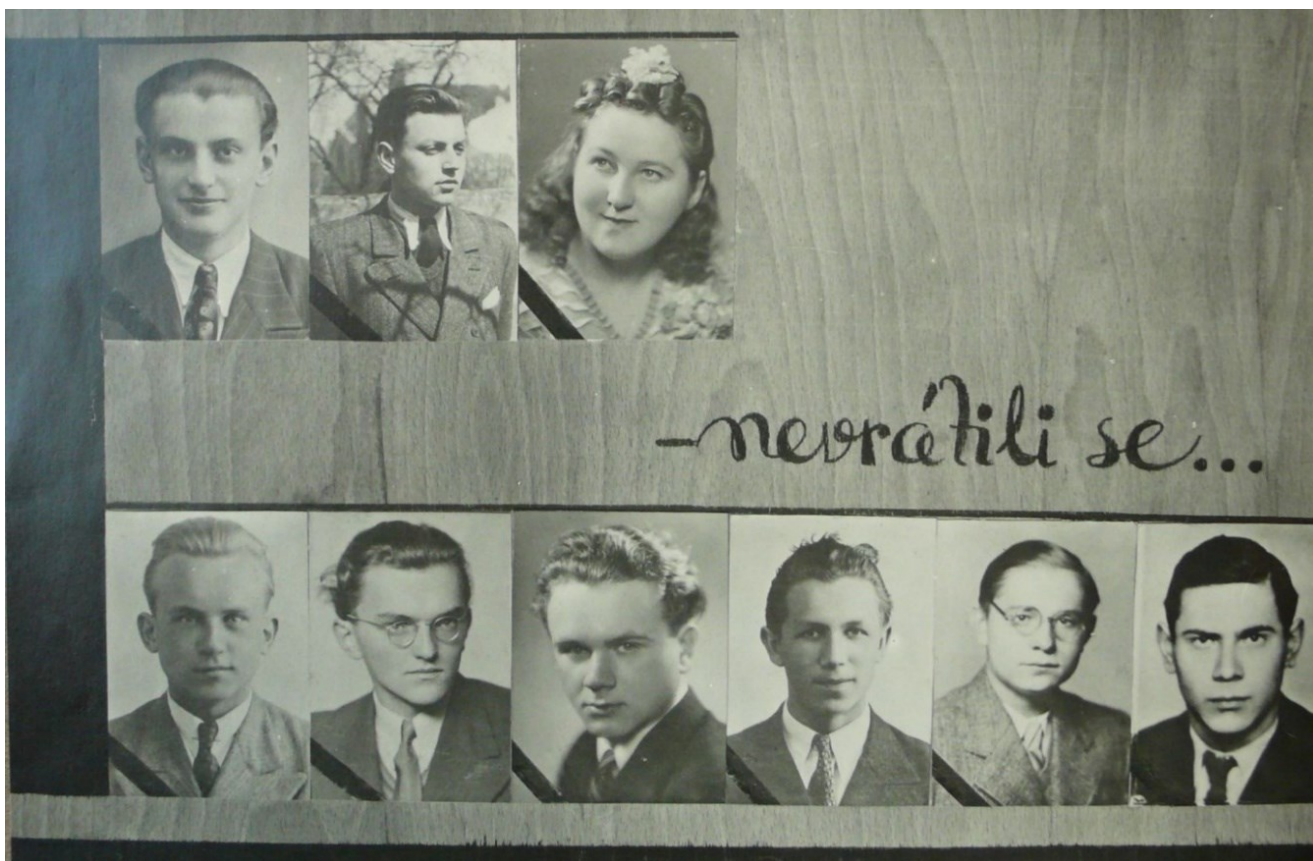
Příloha 10: Profesor Miroslav Broft před zatčením.

Příloha 11: Profesor Miroslav Broft na vězeňské fotografii z Osvětimi.

Příloha 12: Kněz Josef Pikora před zatčením.

Příloha 13: Tablo studentů, kteří zemřeli v koncentračních táborech (zleva shora – Karel Švojgr, Miroslav Lácha, Sylvie Reiterová, Bohumil Kratochvíl, Ivo Karfík, Ladislav Adamec, Miroslav Kukuk, Otomar Fabián, Karel Dvořák).

Příloha 14: Portrét studenta Roberta Bardfelda z Buchenwaldu, rok 1944.

Příloha 15: Student Miroslav Kubík na vězeňské fotografii z Osvětimi.

Příloha 16: Dva z přeživších studentů bývalé sexty na výročí 75 let po zatčení studentů roudnického gymnázia – zleva Robert Bardfeld a Miroslav Kubík.

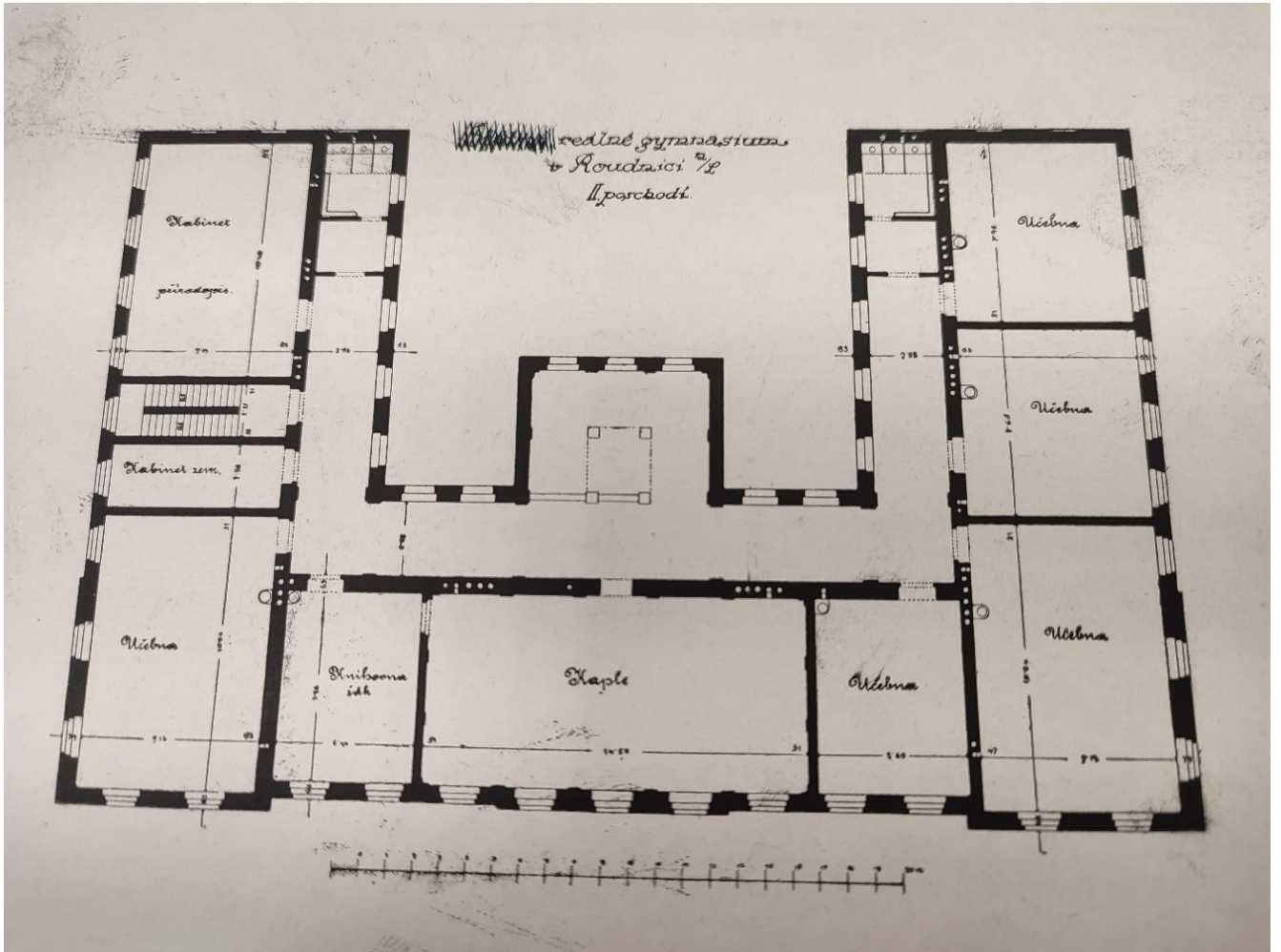
Příloha 17: Pokládání kytic na hrob studenta septimy Miroslava Láchy zástupci města (zleva bývalý místostarosta František Padělek a bývalý starosta Vladimír Urban) při výročí 75 let po zatčení studentů roudnického gymnázia.

Rechnit

Fliegeralarme und Unterrichtsunterbrechungen .

Datum	Zeit	Art der Unterbrechung des Unterrichtes
15. XI.	10.15- 11.15	Warnung, Unterrichtsunterbrechung
18. XI.	11.30- 12.15	Fliegeralarm
20. XI.	11.57- 13.02	Warnung
21. XI.	12.15- 13.10	Warnung
21. XI.	11.45- 12.10	Fliegeralarm
22. XI.	12.10- 13.18	Fliegeralarm
25. XI.	11.45- 12.40	Warnung
27. XI.	9.40- 10.20	Warnung
	11.00- 11.30	Warnung
30. XI.	12.42- 13.35	Warnung
4. XII.	12.25- 12.50	Warnung
9. XII.	11.45- 13.45	Warnung
11. XII.	10.40- 11.00	Fliegeralarm
	12.05- 13.10	Warnung
12. XII.	11.45- 12.30	Fliegeralarm
	12.45- 13.00	Warnung
15. XII.	12.00- 13.30	Warnung
	14.00- 14.55	Warnung
16. XII.	11.40- 13.45	Warnung
18. XII.	10.25- 11.00	Warnung- Fliegeralarm
	12.30- 13.15	Warnung
19. XII.	12.40- 13.30	Fliegeralarm
20. XII.	11.15- 13.25	Warnung- Fliegeralarm

Příloha 18: Záznamy leteckých poplachů z roku 1944.

Příloha 19: Nákres druhého poschodí gymnázia.

E./ Stipendien und Unterstützungen : die Unter-
 a/ Uebersicht der speziell für die Unterstützung der Schüler
 der Anstalt bestimmten Fonds und Stiftungen:

Fafd. Z.	Art und Be- nennung der Stiftung	Speziel- le Wid- mung	Grösse des Grundver- mögens	Art der Deponie- rung	Verwal- tet	Ueber die Eintei- lung entschei- det:	Anzahl der Teil- neh- mer	Ertrag der Ren- te jäh- rlich
1.	Studentenstif- tung des Prof. MUDr Vladimír Slavík	für die armen u. fleiss. Schüler d. III.- VIII. Kl. d. Anstalt	Wertpa- piere nom. 111050 K	IV. Staats- anleihe: 5 1/2% nom. 103500K 6% 2550K 5% Inv. Anl. 2000K 4% Ersatz- rente 3000 K	Matic student- ská in Raud- nitz /Elbe/	Der Lehr- körper	5 zu 400 K 5 zu 430 K	
2.	Studentenstif- tung des MUDr František Smidrkal	für die armen u. fleiss. Schüler d. V.-VIII. Kl. der Anstalt	Wertpa- piere nom. 4675 K Barsehaft 2000 K	Auf dem Einlage- buch 2000K 5% Mähr. Landesanl. 1000 K IV. Staats- anl. 4 1/2% 3675 K	-"-	-"-	2 zu 175 K	
3.	Studentenstif- tung des Gym- nasialdirek- tors Václav R u t h	für die bedürf- tigen Schüler des ehem. Gymnas. in Bar- schaf bzw. in Theresien- stadt	Wertpa- piere nom. 19.000 K 120 K	4% Ersatz- rente nom. 19.000.K Kuponliste bei der Staatschul- direktion. Auf dem Ein- lagebuch K 120.-	Direk- tion	der An- stalt	1 570.K	
4.	Studentenstif- tung des Josef Novotný aus Spomischl	für mittel- lose und gut vor- kommende Schüler d. V.-VIII. Klasse.	Wertpa- piere nom. 4700 K	4% Ersatz- rente 4700 K /:Kassagebarung hat das Renten- amt der Stadt Raudnitz:/	Die Ver- einigung "Rip" in Raudnitz hat das Renten- amt der Stadt Raudnitz:/	Ver- waltungs- aus- schluss d. Ver- einig. "Rip".	Ø 188.K	

Příloha 20: Přehled stipendií určených na podporu žáků ve školním roce 1941/1942.